

Psihologija terorizma Islamske države Iraka i Levanta

Radman, Lana

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:833368>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lana Radman

PSIHOLOGIJA TERORIZMA ISLAMSKE DRŽAVE
IRAKA I LEVANTA

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2016.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Lana Radman

PSIHOLOGIJA TERORIZMA ISLAMSKJE DRŽAVE
IRAKA I LEVANTA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Nebojša Blanuša

Studentica: Lana Radman

Zagreb

Lipanj, 2016.

Izjavljujem da sam diplomski rad PSIHOLOGIJA TERORIZMA ISLAMSKE DRŽAVE IRAKA I LEVANTA, koji sam predala na ocjenu mentoru doc.dr.sc. Nebojši Blanuši, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhu ispunjenja nastavnih obveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagreb.

Lana Radman

SADRŽAJ:

1. UVOD.....	1
2. UVOD U TERORIZAM.....	2
2.1. POVIJESNA POZADINA.....	2
2.2. ŠTO JE TERORIZAM I KAKO SE DEFINIRA.....	4
2.2.1. Razlike od konvencionalnog ratovanja.....	7
2.2.2. Terorizam kao oblik psihološkog ratovanja.....	7
2.2.3. Uzroci terorizma u društvu.....	8
2.3. RELIGIJSKI TERORIZAM; SAMOUBILAČKI TERORIZAM.....	8
2.3.1. Uloga religije u terorizmu.....	10
2.4. CYBER TERORIZAM I TERORISTIČKA UPORABA INTERNETA.....	13
2.5. TKO JE TO TERORIST? TKO POSTAJE TERORIST I ZAŠTO?.....	14
2.5.1. Žene u terorizmu.....	18
2.6. TERORIZAM KAO PROCES.....	19
2.6.1. Postajanje teroristom.....	19
2.6.2. Služenje terorističkoj organizaciji – Biti terorist.....	21
2.6.3. Napuštanje terorističke organizacije.....	22
2.7. TERORISTIČKA GRUPA, NJEGA ULOGA, DINAMIKA I UTJECAJ.....	23
2.8. KAKO SE TERORISTI NOSE S POSLJEDICAMA SVOG DJELOVANJA?...25	
2.9. KARAKTERISTIKE I PSIHOLOŠKI PROCESI KOJI DOVODE DO RAZVOJA GRUPNOG NASILJA.....	26
2.9.1. Primjena teorije o grupnom nasilju na terorizam.....	29
3. ISLAMSKA DRŽAVA IRAKA I LEVANTA (ISIL).....	29
3.1. POVIJEST I NASTANAK ISIL-A.....	30
3.2. ISLAMISTIČKO OBJAŠNJENJE ISIL-OVIH CILJEVA.....	37
3.3. PROFILI ISIL-OVIH BORACA.....	39
3.3.1. ISIL i djeca.....	43
3.3.2. Žene u Islamskoj državi Iraka i Levanta.....	44
3.4. REGRUTIRANJE I PRIVLAČENJE NOVIH ČLANOVA.....	46
3.5. PRIMJERI ISIL-OVOG KORIŠTENJA MODERNE TEHNOLOGIJE.....	48
3.6. KAKO ISIL DOLAZI NA VLAST I KAKO VLADA.....	49
3.7. UNUTARNJA ORGANIZACIJA.....	51
3.8. ISIL I LOKALNA PLEMENA.....	53

3.9. FINANCIJE I EKONOMIJA.....	54
3.10. RAZLIKA IZMEĐU ISIL-A I DRUGIH TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA.....	56
4. ZAKLJUČAK.....	59
5. POPIS LITERATURE.....	61
6. INTERNETSKE STRANICE.....	62
7. POPIS SLIKA.....	65

POPIS ILUSTRACIJA:

Slika 1: Prikaz rasta broja terorističkih aktivnost unutar i van Europe 1970.-2008.....	4
Slika 2: Primarna područja samoubilačkih napada 1982.-2013.....	9
Slika 3. Etnički sastav Iraka.....	33
Slika 4: Sirijski teritoriji prije raskida ISIL-a s al-Qa'idom.....	37
Slika 5: Sirijski teritoriji nakon raskida ISIL-a s al-Qa'idom.....	37
Slika 6: Porijeklo stranih boraca u Siriji i Iraku.....	42
Slika 7: ISIL-ove kontrolne zone, zone napada, zone u kojima se odvijaju operacije.....	49
Slika 8: ISIL-ovi teritorijalni dobitci i gubitci od siječnja do lipnja 2016.....	59

1. UVOD

Svijet se nalazi u globalnom ratu protiv terorizma, prijetnje koja većinom dolazi sa područja Afrike, Bliskog i Srednjeg istoka te Arapskog poluotoka. Iako je rat protiv terorizma, iniciran terorističkim napadom na Svjetski trgovački centar u New Yorku 11. rujna 2001., a službeno pokrenut američkom invazijom na Irak 2003. godine, trebao utihniti nakon povlačenja američke vojske s teritorija Iraka od 2009. - 2011. godine, prijetnja je u međuvremenu narasta, još se više radikalizirala i uzela maha pod jednim novim naletom nastalom na temelju dotadašnjih događaja, a kako se zasad čini još opasnijim i gorim od svega do sad iskušanog. Islamska država Iraka i Levanta (ISIL) smatra se najopasnijom, najbolje organiziranom i najtežom terorističkom prijetnjom do sada čiji cilj nije samo borba protiv Zapada već uspostava i širenje Islamske države gotovo do Rima gdje će, prema njihovim prijetnjama, uništiti prijestolnicu katoličanstva. Obzirom da su pripadnici muslimani i da se i u samom imenu organizacije krije riječ „islam“ jasno je kakav problem to može razviti u svijetu. Porast predrasuda na temelju religijske pripadnosti, boje kože, imena realnost je s kojom se Europa ponovno suočila, a sve skupa baca i negativno svjetlo na sam islam i njegovo cjelokupno učenje.

Pitanje koje se postavlja i na koje ćemo pokušati odgovoriti u ovom radu jest što to čini ISIL toliko opasnom organizacijom i teškim protivnikom, po čemu je ona toliko drukčija od terorističkih organizacija do sada, koji su to novi elementi koje uvodi u svoj način funkcioniranja? Ovim radom pokušat će se odgonetnuti i bolje upoznati ISIL kako bi stav i borba protiv njega bili učinkovitiji i ispravniji, a potencijalne predrasude protiv islama i nedužnih ljudi srušene. Literatura pritom korištena sastoji se od djela stručnjaka i psihologa te novinara i istraživača koji su imali prilike iskusiti funkcioniranje Islamske države iz prve ruke i čija se metodologija uglavnom bazira na obavljenim razgovorima i intervjuima s ISIL-ovim trenutnim ili bivšim pripadnicima kao i odbjeglih zatvorenicima, prvenstveno ženama.

U prvom dijelu rada bit će prikazan i definiran sam terorizam kao pojava, njegova povijesna pozadina i vrste terorizma poput religijskog terorizma i cyber terorizma, kategorija u koje možemo svrstati ISIL-ovo djelovanje. Pokušat će se odgovoriti na pitanje tko je to teroristi te kako i zašto netko odluči postati teroristom. Prikazat će se terorizam kao proces kako bi se bolje razumjelo kako funkcionira te uloga, utjecaj i dinamika terorističke grupe. Obzirom da je terorizam masovan pokret dotaknut će se i problem grupnog nasilja, kako ono i pod kojim uvjetima nastaje te kako se objašnjenje grupnog nasilja može primijeniti u

terorizmu. U drugom dijelu rad se bavi Islamskom državom Iraka i Levanta, njegovom povijesti i nastankom, religijskim osvrtom odnosno islamskim objašnjenjem njegovih ciljeva i djelovanja kako bi se shvatilo što je to zapravo ISIL-ov cilj i pod kojim idejama djeluju. Prikazat će se profil ISIL-ovih boraca, tko se sve i zašto prijavljuje u ISIL-ove redove te kategorije djece i žena u Islamskoj državi. Ključno je shvatiti i njihovo korištenje moderne tehnologije u čemu su gotovo senzacija obzirom da ju koriste potpuno drugačije od svih terorističkih organizacija do sada, shvatiti njihov način vladanja i unutarnje organizacije, odnos prema lokalnim plemenima Bliskog istoka te kako se financiraju i odakle nabavljaju prihode. U konačnici preostaje spoznati što to razlikuje ISIL od drugih terorističkih organizacija, po čemu je učinkovitiji, koje novosti implementira i kako rasprostranjuje i podiže terorizam na jedno posve novo područje i razinu.

2. UVOD U TERORIZAM

2.1. POVIJESNA POZADINA

Terorizam kao način djelovanja puno je stariji od same uporabe termina kojeg danas koristimo. Terorizam u ime religije i religijskih ciljeva prvi je poznati oblik terorizma, povijesni fenomen poznat čovječanstvu još od davnina. Tada je služio kao sredstvo, tehnika borbe, ne kao nezavisni pokret. Današnji moderni terorizam može se definirati kao bottom-up, grupni terorizam, za razliku od državnog, top-down, terorizma koji je velik dio modernije povijesti čovječanstva bio aktualan iako se rijetko nazivao „terorizmom“.

„Terror“, termin korišten umjesto objašnjenja „vrsta revolucionarne politike“, predstavlja fazu Francuske Revolucije koju Patrice Gueniffey definira kao „uporaba prisile i nasilja u političke svrhe unutar legalnog/legitimnog vakuma“ (Charliand, Blin; 2007: 108). Dakle iako je u praksi prvi put korišten davno prije, sam pojam „teror“ javlja se za vrijeme Francuske Revolucije, a teror i terorizam označuju pokret, otpor i pobunu protiv državnog terora koji je provođen nad narodom Francuske u to vrijeme. Taj novi, „moderni“ terorizam bio je drukčiji od dotadašnjeg utoliko što se nije oslanjao na religiju niti djelovao u religijske

svrhe, a provodile su ga najčešće marginalizirane grupe koje nisu uvijek nužno imale jasno definirane ciljeve (Charliand, Blin; 2007: 96).

Drugi svjetski rat označio je stratešku prekretnicu i pretvorio terorizam u instrument otpora i borbe protiv okupatora. Moderni terorizam kakav danas poznajemo rodio se tokom Drugog svjetskog rata i nastavio razvijati u desetljećima koja su slijedila, a koja su pružila znatno različitu, nuklearnu strategiju ratovanja, drugačiju od one na koju je svijet do tada navikao, a koja je današnjem terorizmu dala zadnju „notu“.

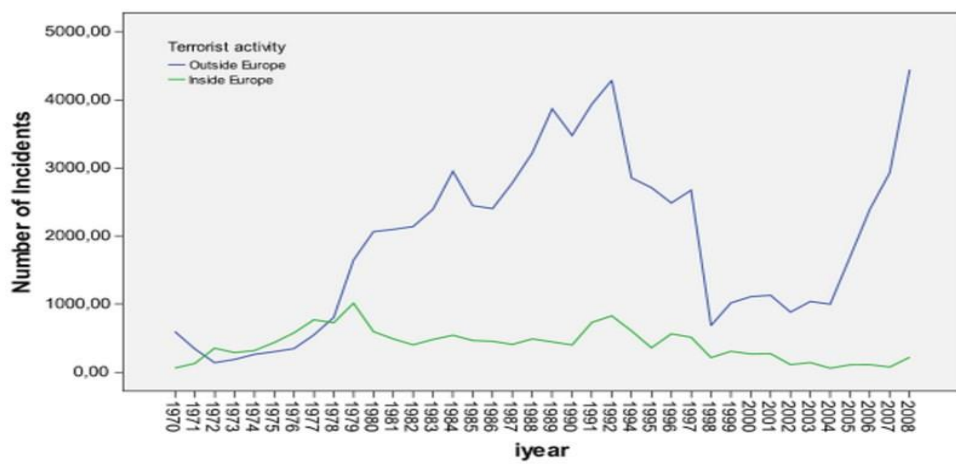
Psihološko ratovanje, čija je kasnija najnasilnija manifestacija upravo terorizam, razvilo se tokom 20. stoljeća, pogotovo tijekom Drugog svjetskog rata za vrijeme kojeg ratovanje dobiva novu metu – civilno stanovništvo. Ideja je udarati po civilima i gradovima, širiti strah i užas kako bi narod izgubio volju za borbom i privolio svoju vladu da odustane i preda se. Upravo zato se zna da je terorizam efektivniji protiv demokracije nego diktatura i sličnih totalitarističkih režima, budući da mu je glavna meta narod i pritom cilj utjecati na ljude i širiti strah, a narod je taj koji demokraciji daje legitimnost te ju isto tako može srušiti. S druge strane, razvoj nuklearne i hidrogenske bombe daje svoj doprinos i veliki uzlet psihološkom ratovanju jer razvija nešto što Albert Wohlstetter naziva „balans terora“ – princip međusobnog zastrašivanja i nada da će strah od nuklearnog oružja biti dovoljan da odvрати tada nastale blokove od napada jedan na drugoga (Charliand, Blin; 2007: 209). Posljedica „balansa terora“ bilo je konstantno stanje napetosti i straha koje je vladalo među državnim vrhovima, ali i među civilnim stanovništvom oba bloka i uvelike utjecalo na njihovu svakodnevnicu.

Drugi značajan doprinos terorizmu dala su prva desetljeća nakon Drugog svjetskog rata, period dekolonizacije i mnogi ratovi na nacionalno oslobođenje vođeni u zemljama diljem svijeta koje su se htjele riješiti svojih kolonizatora i postati samostalne države. Budući da su u pitanju uglavnom male i slabije razvijene zemlje u odnosu na svoje kolonizatore sa moćnog Zapada, morale su se osloniti na taktike gerilskog ratovanja, terorizma i pobjeda ostvarenih korištenjem faktora iznenađenja. Također, blokovska podjela i ideološka polarizacija utjecale su da se mnoge od tih zemalja, uhvaćene između „dvije vatre“, okrenu tadašnjem SSSR-u ili Kini, marksističko-lenjinističkom učenju koje je također propagiralo gerilsko ratovanje i komunističkim državama koje, unatoč svojoj moći, nisu dale toliku podršku u obliku sredstava već više u obliku ideologije i utjecanja na svijest i razmišljanje naroda. Anti-kolonijalna iskustva pokreta za narodno oslobođenje iz 1960-ih prethodnici su

terorističkih grupa koje se kasnije javljaju, a neke od njih još uvijek postoje i danas. Kao što se vidi na slici 1 moderni, svjetski terorizam svoje najveće skokove i poraste u broju napada doživljava u zadnjih desetak godina blokovske podjele i početne godine novog svjetskog poretka, kroz burne 1980-e i 1990-e te u posljednoj eri terorizma koja traje i danas, a čiji početak označava napad na Svjetski trgovački centar u New Yorku 11. rujna 2001. godine odnosno rat u Iraku 2003. godine.

Slika 1: Prikaz rasta broja terorističkih aktivnost unutar i van Europe 1970.-2008.

Izvor: Mark Dechesne, 2011.

2.2. ŠTO JE TERORIZAM I KAKO SE DEFINIRA?

Terorizam je svojevrsni fenomen koji se na različite načine i u različitim oblicima provlači kroz povijest ratovanja, modernije oblike poprima od vremena Drugog svjetskog rata, a veće razmjere i veću pozornost na sebe navlači unazad zadnjih tridesetak godina. Kada se spomene termin „terorizam“ većina ljudi ima sliku o čemu je riječ, ali postavlja se pitanje kako definirati sam pojam. Iako se okvirno razumije što se krije iza pojma teoretičari i stručnjaci se dan danas ne mogu dogovoriti oko jedne, univerzalne definicije terorizma, a najopćenitija definicija bi glasila: „sve akcije koje uključuju uporabu nasilja ili prijetnju nasiljem kao sredstva za ostvarivanje nekog cilja u političkom kontekstu“ (Horgan; 2005: 1). Najvažnije i najznačajnije institucije, organizacije i države danas imaju svoju definiciju, pa tako Državno Tajništvo SAD-a definira terorizam kao „unaprijed osmišljeno, politički

motivirano nasilje usmjereno protiv ne-vojnih ciljeva od strane subnacionalnih grupacija ili odlutalih agenata, najčešće s namjerom da djeluje na publiku/javnost“ (Hudson, 1999: 12). Vijeće sigurnosti UN-a osuđuje sve terorističke akcije: „kriminalne aktove, uključujući one protiv civila, počinjene s namjerom da izazovu smrt ili teške tjelesne ozljede ili zarobe taoce s ciljem da izazovu stanje terora u široj javnosti ili kod određene grupe ljudi, da zastraše populaciju ili prisile vladu ili međunarodnu organizaciju da učine tj. odustanu od počinjenja neke akcije, koji se sastoje od prekršaja zabranjenih ili definiranih međunarodnim konvencijama i protokolima protiv terorizma, nisu opravdani ni kada se uzmu u obzir uvjeti političke, filozofske, ideološke, rasne, etničke, vjerske ili bilo koje druge prirode“ (Malley-Morrison i sur.; 2013: xii) Europska Unija definira terorizam kao: „čin s ciljem ozbiljnog zastrašivanja populacije ili prisiljavanja vlade ili međunarodne organizacije da izvedu ili se suzdrže od nekog poteza ili s ciljem destabilizacije ili uništavanja osnovnih političkih, ustavnih, ekonomskih ili socijalnih struktura zemlje ili međunarodne organizacije (Malley-Morrison i sur.; 2013: xiii). Rex Hudson, kao istraživač društvenih znanosti, objašnjava: „teroristički čin kao proračunata uporaba neočekivanog, šokirajućeg i nepravičnog nasilja protiv civila i neslužbenih i nevojnih osoba te drugih simboličnih meta počinjena od strane ilegalnog člana subnacionalne grupacije ili ilegalnih agenata sa psihološkom namjerom popularizacije političkog ili religioznog cilja i/ili prisile vlade ili civilnog stanovništva da prihvate određene uvjete u ime tog cilja (Hudson; 1999: 12). Peter Sederberg tvrdi da se terorizam može sagledati iz tri perspektive: prva nalaže da ga se percipira kao neprijatelja kojeg treba poraziti u ratu što podrazumijeva uporabu vojnih metoda protiv njega, druga govori o percepciji terorizma kao zločina protiv kojeg se koriste standardne policijske i kriminalističke tehnike te treća koja sagledava terorizam kao bolest kojoj treba pronaći simptome i uzroke. (Sederberg; 2003 cit.prema Collins; 2010: 331)

Relativno neutralna, radna definicija terorizma prepoznaje osnovnu činjenicu da je terorizam taktika koju koriste različite vrste grupa i koja se sastoji od 6 glavnih elemenata. Terorizam uključuje (1) upotrebu nasilja ili prijetnje nasiljem (2) od strane organizirane grupe (3) kako bi se postigli politički ciljevi. Nasilje (4) je usmjereno protiv ciljane publike koja nadilazi neposredne žrtve, koje su često nevini civili. Nadalje, (5) dok država može biti ili počinitelj nasilja ili cilj, činom terorizma smatra se samo onaj čiji drugi subjekt nije država. Konačno, (6) terorizam je oružje slabih. (Lutz, Lutz; 2005: 7 cit.prema Collins; 2010: 333)

Terorističko nasilje je, među ostalom, i oblik psihološkog ratovanja kojim se slabe protivnici, opozicija i šira javnost, stvara se strah unutar određene grupe ljudi, pripadnika

neko društva, zajednice. Prijetnja i strah pogađaju sve pripadnike tog društva, bez obzira na društvenu poziciju, ideološku ili vjersku opredijeljenost, društveni sloj kojem pripadaju, zanimanje itd. Teroristi pažljivo biraju mete pri čemu su zapravo fleksibilni - najvažnije je da broj žrtava bude što veći i šteta što šokantnija kako bi sam napad imao što veći odjek. Traženje meta u demokratskim zemljama ima svoje prednosti jer takve zemlje, obzirom na slobode koje propagiraju, ljudska prava i ograničeni nadzor nad građanima drže standardnu državnu sigurnost na relativno niskoj razini i niskom stanju pripravnosti. Ako se teroriste i uhvati, prolazit će kroz sudski postupak demokratkih zemalja koji se temelji na detaljnom traženju dokaza i također osigurava određena prava uhapšenog. Teroristi prilikom napada koriste prednosti medija kako bi utjecaj njihovog napada bio što veći i za posljedice saznalo što više ljudi te bi se u skladu s time strah i panika proširile na puno većem teritoriju od same mete napada.

Tehnike korištene u terorističkim napadima su brojne, ali većina napada podrazumijeva varijacije na već „uobičajne“ tehnike – bombardiranje, otmice, atentati, zauzimanje zgrada, aviona ili brodova, uvijek sa uzimanjem taoca, auto-bombe, samoubilački napadi. Velik strah izaziva i pomisao da bi terorističke grupe mogle početi koristiti oružja za masovno uništenje, biološka, kemijska, nuklearna ili radiološka oružja koja će svojim brojnim metodama aktivirati i prouzrokovati nebrojen broj žrtava i dodatne posljedice, no zasad, srećom, takva prijetnja nije ozbiljnije zaživjela.

Govoreći o vrstama terorizma, što pritom određuje i motivaciju i ciljeve djelovanja terorističke grupe, u grubo ga možemo podijeliti na vjerski terorizam, etnički odnosno nacionalni, ideološki terorizam te na nekoliko grupa koje je teško definirati budući da sadrže kombinacije više ili svih navedenih grupa (Collins; 2010: 340).

Unatoč brojnim definicijama terorizma koje ga objašnjavaju svaka s naglaskom na drugu karakteristiku kao osnovu, zajedničke karakteristike koje se mogu prepoznati u svakoj definiciji i pogledu na terorizam su: politički motivirano nasilje, privlačenje pažnje, psihološko ratovanje s ciljem izazivanja straha i panike u javnosti, simboličnost akcije. Njegova psihološka priroda još je jedna stavka koja ga razlikuje od drugih oblika konvencionalnog ratovanja. Važnost definiranja pojma „terorizam“ leži u važnosti našeg razumijevanja tog fenomena kako bi se lakše definirala adekvatna sredstva za borbu protiv njega.

2.2.1. Razlike od konvencionalnog ratovanja

Terorizam je vrsta ratovanja, ali u odnosu na konvencionalno ratovanje koristi drukčije tehnike i metode i ne pridržava se nikakvih pravila ili odredbi konvencionalnog, modernog ratovanja poput pravila ratovanja određenih Ženevskom konvencijom. Budući da su terorističke organizacije gotovo uvijek male, paravojne skupine, kada bi podlijegale pravilima ratovanja i izgubile moć u obliku „faktora iznenađenja“ vrlo brzo bi bile poražene.

Unatoč teškoćama definiranja terorizam definitivno treba priznati kao određeni specifični fenomen sa svojim karakteristikama:

- 1) nasilje koje napravi teroristička organizacija razlikuje se od „običnog“ nasilja zbog političkog konteksta aktivnosti i ideologije počinitelja te prirode i karakteristika žrtava
- 2) terorizam ima svoje specifične ciljeve i namjere kao što je psihološki aspekt širenja straha
- 3) mnoge njihove žrtve su civili i ljudi koji nisu sudjelovali u borbama što je neukusan pokazatelj nepoštivanja donesenih konvencija i pravila o ratovanju

2.2.2. Terorizam kao oblik psihološkog ratovanja

Dok je Jenkinsovo objašnjenje terorista da „mnogi teroristi jednostavno žele da mnogo ljudi gleda, a ne da mnogo ljudi umre.“ (Jenkins; 1987: 583 cit.prema Horgan; 2005: 2), prema Schimdu osnovno je svojstvo terorizma kalkulirano iskorištavanje ljudskih emocionalnih reakcija nakon izazivanja anksioznosti sa stvaranjem misli i straha kako će postati žrtve nasilja (Schmid; 1993:11 cit.prema Horgan; 2005: 3). Nadalje, Friedland i Merrari smatraju kako 2 nadmoćne karakteristike terorizma leže upravo u njegovoj psihološkoj prirodi i psihološkom efektu:

- 1) percepcija prijeteće i stvarne opasnosti koju nameću teroristi koja je nerazmjerna sa realnom prijetnjom u odnosu na njihove mogućnosti
- 2) terorizam ima sposobnost utjecati na puno veći broj ljudi u odnosu na broj onih žrtava koje direktno osjete posljedice napada – širenje panike! (Friedland, Merrari; 1985: 592 cit.prema Horgan; 2005: 3)

2.2.3. Uzroci terorizma u društvu

Kao najčešći uzroci terorizma u društvu, društveni fenomeni, organizacije i događaji koji se smatraju mogućim uzrocima terorizma su ograničena politička participacija i respresija od strane države i vladinih snaga, ograničenja sigurnosnih snaga u demokratskim državama čije djelovanje i reakcija ovise o odlukama viših kadrova, procesi povezani s globalizacijom – komunikacije, ekonomski poslovi i miješanja, globalizacija i modernizacija uništavaju tradicije i lokalne kulture, uvode sekularizam, dolazi do etničke i vjerske fragmentacije – povećana globalizacija uzrokuje jačanje nacionalizma što dovodi do protivljenja nacionalista miješanju stanovništva s migrantima, stranim radnicima, izbjeglicama, ističu se etničke razlike i stvaraju antagonizmi i napetosti u društvu, a loši odnosi se prenose i u izvornu zemlju imigranata gdje je raspiruje negativnost prema zemlji imigracije.

Na konferenciji održanoj u Oslu 2003. pod nazivom „Korijenski uzroci terorizma“ razgovaralo se o poveznicama između temeljnih uzroka terorizma i njegove pojave u društvu te je zaključeno da do pojave terorizma u društvu mogu u velikoj mjeri pridonijeti, ali ne nužno i uzrokovati: manjak demokracije, civilnih sloboda i vladavine zakona; propale ili slabe države; ubrzana modernizacija; ekstremne ideologije sekularne ili religijske prirode; povijesne posljedice političkog nasilja, civilnih ratova, revolucija, diktatura ili okupacija; hegemonija ili nejednakost moći; ilegalne ili korumpirane vlade; moćni, vanjski akteri koju uzdržavaju korumpirane vlade; respresija od strane vanjskih sila ili kolonizatora; iskustvo diskriminacije na temelju etničkih ili religijskih korijena; neuspjeh ili manjak volje države da integira disidente grupe koju pružaju otpor ili novonastale socijalne razrede; iskustvo socijalne nepravde; prisutstvo karizmatičnog vođe; specifični događaji-okidači (Ibid; 1987: 234-237 2003 cit.prema Horgan; 2005: 72).

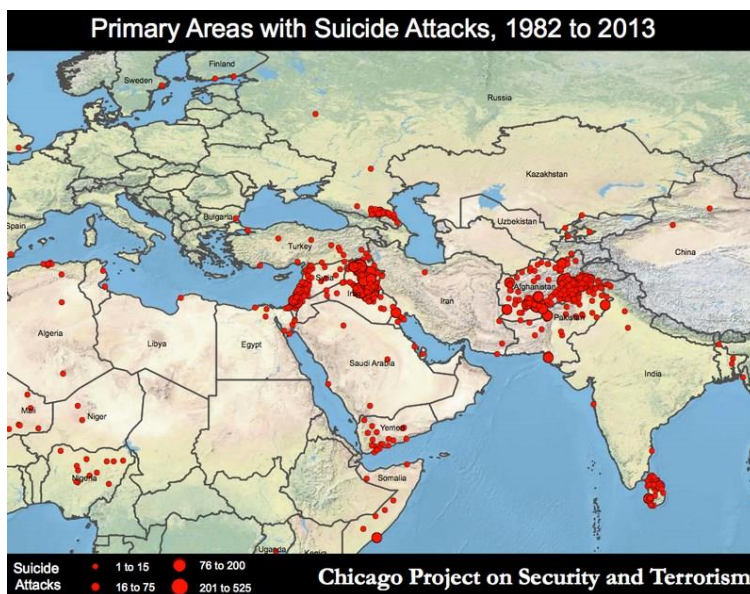
2.3. RELIGIJSKI TERORIZAM; SAMOUBILAČKI TERORIZAM:

Religijski je terorizam multidimenzionalan, višestruko uvjetovan fenomen, stoga ako ga želimo definirati moramo ga sagledati iz više perspektiva, a budući da se ni sam terorizam ne može odrediti jednom definicijom tako ne postoji ni jedna definicija kojom bi se objasnio religijski terorizam. Ono što religijski terorizam čini specifičnim u odnosu na terorizam općenito jest što se, uz ostale karakteristike koje ga čine, a koje su tipične za sami terorizam

(na primjer ubijanje civila, teoristički čin kao politička akcija, poruka) ističe simbolika samog čina i uloga religije. Stoga religijski terorizam podrazumijeva uporabu nasilja često u simboličkim, smrtonosnim akcijama u svrhu svetih ciljeva ili vrijednosti (Jones; 2008: 5). Takvo povezivanje religije i politike u vjerski, religijski terorizam, uz određene unutarnje motivacije i faktore koji će biti spomenuti nešto kasnije, dovodi do specifične metode djelovanja karakteristične za religijski terorizam – samoubilački terorizam odnosno samoubilački napadi. Sveti ciljevi religijskog terorizma podrazumijevaju ideju i cilj cjelokupne organizacije općenito, poput svrgavanja sekularnog režima i uspostavu islamističke države i Šerijatskog zakona, ali i sveti cilj za pojedinca-samoubojicu individualno koji u takvom činu vidi vlastitu dobrobit i motivaciju koja ga i potakne na takvu odluku. Iako samoubilačke akcije imaju dugu povijest, postali su popularnije i učestalije u posljednjih nekoliko desetljeća, a karakteristične su više za islam i religije Bliskog istoka i Azije (v. *Sliku 2.*).

Slika 2: Primarna područja samoubilačkih napada 1982.-2013.

Izvor: Chicago Project on Security and Terrorism, 2014.

Samoubilačke akcije najčešće su izvedene putem bombaša-samoubojice koji na sebi nosi prsluk sa eksplozivom. Bombaš-samoubojica s prslukom dolazi na unaprijed dogovorenu lokaciju odnosno metu napada i u dogovoreno se vrijeme raznese. S tehničke strane, ovakve akcije imaju određene prednosti nad uobičajnim akcijama napada utoliko što su jednostavnije i jeftinije za isplanirati (nema potrebe za planiranjem bijega, izlaza ili spasilačke akcije

ukoliko nešto pođe po krivu), podrazumijevaju veliku materijalnu štetu i velik broj žrtava (budući da izvršitelj kao pješak ima širok raspon mogućih lokacija te se ne mora striktno držati dogovorene lokacije za napad već se po potrebi može relocirati kako bi napad bio uspješniji), nema straha da će izvršitelj napada biti uhićen i odati informacije (i ako sve pođe po krivu može se raznijeti kako bi sačuvao grupu i izvršio svoj cilj) te ostavlja snažan utisak na javnost i osjećaj nemoći (sama metoda je nekonvencionalna, neuobičajna, prikazuje koliko su daleko teroristi voljni ići kako bi ostvarili svoj cilj i, s druge strane, koliko svaka lokacija i osoba može lako postati žrtvom). Ovakav oblik napada izazvat će veću štetu i rezultirati s većim brojem žrtava od klasičnog terorističkog napada. Stoga mnoge grupe, pogotovo u trenutcima očaja, eksperimentiraju s ovakvim metoda čak i ako one ne postanu njihova uobičajena metoda napada. Ono što je također iznenađujuće sa stereotipne strane je što velik postotak bombaša-samoubojica čine žene, također iz tehničkih razloga. Žene će privući manje pažnje, izazivati manje sumnje i predstavljati manju prijetnju, mogu lakše sakriti eksploziv ispod dugih haljina, široke robe ili ga zakamuflirati kao lažni trudnički trbuh, a i često mogu vješto izbjeći sigurnosne provjere i kontrole.

Mohammed Hafez tvrdi da moramo razumijeti tri razine analize ako želimo razumjeti teroristički čin, pogotovo čin samoubilačkog terorizma: 1) individualna motivacija; 2) organizacijski ciljevi i strategije; 3) kulturni katalizator. Treba upoznati i shvatiti što to nagna pojedinca da se upusti u teror i čin žrtvovanja sebe zbog drugih, „viših“ ciljeva, organizacijski treba shvatiti taktiku i strategiju koju koriste militantne organizacije u svom nekonvencionalnom ratovanju te treba shvatiti politički kontekst i društvenu situaciju iz koje se rađa ekstremno ponašanje i nasilje. U samoubilačkom terorizmu religija ima najvažniju ulogu jer nadahnjuje i motivira pojedinca (Hafez; 2006a: 170 cit.prema Jones 2008: 7).

2.3.1. Uloga religije u terorizmu

„Miješanje religije i politike dovelo je do nasilne *političke religioznosti*, mentalnog stanja kojim se uvjerilo velik broj ljudi diljem svijeta da im je Bog dao glavni plan i nacrt kako bi društva zapravo trebala bili organizirana, upravljana i vođena. Budući da su nacrti došli od Boga, sveta je dužnosti istinskih vjernika da ih slijede do zadnjeg slova i nametnu ih društvima u kojima žive.,, (Jones; 2008: 24). Naravno podrazumijeva nametanje tog plana na koji god način i kojim god sredstvima.

S druge strane, ključan je i psihološki efekt religije na pojedinca. Većina religija usmjerena je na veličanje jednog uzvišenog božanstva kojeg treba poštivati, odnositi se prema njemu sa strahopoštovanjem i poniznošću. Budući da je to uzvišeno biće superiornije, savršenije i bezgrešno kod običnog će čovjeka izazivati osjećaj srama i poniznosti. Jačanje takvih osjećaja i potiskivanje individualnosti i važnosti pojedinca kao takvog najčešće rezultira pritajenim nakupljanjem bijesa i provalama nasilja u situacijama koje to dopuštaju. Čak i kada se osjećaji srama i poniznosti u pojedincu razvijaju iz društvenih okolnosti i životnih situacija, religija ih iskorištava, pojačava, time jača i unutarnju agresiju te kada se pruži situacija predlaže mete za napad, a potiskivana agresija dodatno osnažuje ionako religijski motivirane sljedbenike. Uloga je vjerske ideologije i širiti osjećaj empatije među svojim vjernicima te izazivati iste osjećaje poniženja i srama i kod pojedinaca koji ih nisu osjetili u svojoj okolini. „Poniženje kroz zamjenu“, termin koji je skovao Khosrokhavar (Khosrokhavar; 2005 cit.prema Jones; 2008: 38), stvara osjećaj suosjećanja kod sljedbenika iste religije koji žive u drugim područjima gdje društvena nepravda i ugroženost nisu slučaj. Na taj način se privlači i regrutira više sljedbenika koje se potom dolaze boriti u zemlje gdje postoji sukob, u ime zajedničkog, „višeg cilja“.

Jedna od najraširenijih i zajedničkih karakteristika gotovo svim fanatičnim vjerskim pokretima je ideja o apokaliptičnoj viziji i smaku svijeta. Takozvani „*apokalipticism*“ ideja je koja dolazi iz judaizma, a govori o narodu odabranom i voljenom od strane Boga, kojem je suđeno da vlada svijetom te se predviđa smak svijeta - trenutak kada će Bog uništiti sve njihove neprijatelje i omogućiti im da zauzmu mjesto koje im pripada u svjetskoj hijerarhiji kao vladajućem narodu. Ova vizija početak je puta i ključ utjecaja na sljedbenike religijskog terorizma budući da polaže temelje za daljnja vjerovanja i postupke. Prema viziji, svijet se nalazi u kozmičkoj borbi između snaga potpunog dobra i potpunog zla pri čemu su snage zla svi koji ne slijede istu religiju kao i „odabrani“ narod. Ova polarizacija svijeta na dvije krajnosti, dobru i zlu, pobjedu i poniženje, Boga, vjeru i sekularizam, služi kako bi se opravdalo korištenje nasilja protiv neprijatelja i kako bi se sljedbenicima usadio osjećaj važnosti i veličine njihovog cilja. Uz polarizaciju dolazi i demoniziranje i potpuno ocrnjivanje neprijatelja da se pojača mržnja i uklone ikakve moralne ili empatične dvojbe te veličanje vlastitih snaga i sljedbenika kao boraca apsolutnog dobra, božanske armije sa svetim ciljem. Cijelo vrijeme se mašta o svijetu bez neprijatelja i govori kako će ih Bog poraziti, a u jednom trenutku vođe to počnu pretvarati u konkretni plan i akciju, kampanju čišćenja svijeta od nevjernika. Motiv čišćenja, pročišćenja često je povezan s idejom o smrti i ponovnom rođenju

kao duhovnoj transformaciji. Također se često spominje i usko povezana ideja o opadajućem moralu u svijetu i društvu koje srlja u propast, stoga neki smatraju kako je religijski terorizam zapravo „projekt pročišćenja svijeta kroz istrebljenje.“ (Stern 2006 cit.prema Jones; 2008: 49). Pročišćenje je usko povezano i sa žrtvovanjem, uništenjem nečega ili puštanjem krvi kojom se ispiru grijesi. Tako sljedbenici mogu podnositi krvne žrtve Bogu ili u drugim slučajevima žrtvovati sami sebe u ime svog spasa i odriješanja grijeha. Religijsko iskupljenje za svoje grijehе podnosi se iz želje i potrebe za duhovnim jedinstvom i sjedinjenjem s Bogom.

Kao što je već spomenuto, religija igra ključnu ulogu i izvor motivacije u samoubilačkom terorizmu, karakterističnom za religijski terorizam. Svaka religija nudi svoja pojašnjena i opravdanja za takve postupke, ali pitanje je što je to općenito u religiji što može potaknuti i pripremiti pojedinca na takav čin žrtvovanja sebe u ime višeg cilja. Pape se bavio istraživanjima koja pokazuju utjecaj religije na samoubilački terorizam kroz povijest, ne kao jedini, ali svakako ključan sastojak, pogotovo u situacijama kada se grupa/organizacija osjeća ugroženo od strane druge sile: „Nacionalistička teorija samoubilačkog terorizma predviđa da će se samoubilački terorizam pojaviti u tandemu sa samo jednom kombinacijom nezavisnih varijabli - točnije, kada postoji i religijska razlika među zaraćenim stranama i nacionalistička pobuna.“ (Pape; 2005: 99 cit.prema Jones; 2008: 17). Time se samo smanjuje razlika u poistovjećivanju religije i nacionalog identiteta. Prema Papeovoj teoriji, religija služi da smanji prostor i mogućnost za kompromis među stranama, da omogući dehumanizaciju i ocrnjivanje protivnika te da legitimizira religijsko objašnjenje za postupak žrtvovanja sebe u ime višeg cilja, postizanja vječnog blagostanja i odlaska u raj (Pape; 2005: 89-92 cit.prema Jones; 2008: 19). Stoga je ona više sredstvo u rukama politički motiviranih vođa. Religija bi izvršiteljima samoubilačkog napada ponudila motiv, razlog za takav postupak, a vjerski vođe bi ih dalje pripremali kroz proces selekcije, učenja, motiviranja. Promovirale bi se predrasude i autoritarnost, a nasilje bi se opravdavalo, prikazivalo kao sveto i moralno opravdano u takvom postupku. Svoj su postupak izvršitelji shvaćali kao ritualni čin ispunjen simbolikom, a jačali su se kroz vjerske zapise - kod velikog broja bombaša-samoubojica nađeni su vjerski zapisi i citati u kojima su tražili posljednje ohrabrenje prije izvršenja svog zadatka. Bitno je napomenuti kako je većina izvršitelja samoubilačkog napada pristupila tom zadatku kao volonter, nitko ih na to nije tjerao niti nagovarao.

2.4. CYBER TERORIZAM I TERORISTIČKA UPORABA INTERNETA

Budući da se terorizam razvija sukladno s društvom i tehnologijom bilo je samo pitanje vremena kada će i virtualni prostor zaintrigirati teroriste. Cyber teroristom smatra se pojedinac koji koristi PC i internet za kontrolu, dominaciju ili prisilu kroz prošireno korištenje terora za političke ili socijalne ciljeve (Silke; 2003: 78). Cyber teroristi napadaju kompjuterske mreže, hakiraju račune i web stranice, upadaju u baze podataka s namjerom da iz njih izvuku određene informacije ili samo izazovu paniku, smetnje i prekid komunikacije. Osim za cyber napade i nanošenje štete drugima, teroristi danas mudro koriste i brojne druge prednosti interneta kako bi sami sebi olakšali organizaciju, komunikaciju i funkcioniranje, odmakli se od zastarjelih metoda i bili u korak s tehnologijom i mogućnostima onih protiv kojih se bore. Prema Silkeovom objašnjenju prednosti uporabe interneta su brojne:

- 1) Medijska pozornost – terorizam je općenito fokusiran na skretanje pažnje, a mediji željni senzacija, sa svojim brzo širećim internetskim vijestima i videima koji brzo postanu viralni, popularni na internetu i socijalnim mrežama te dijeljeni mnogo puta im pritom služe kao besplatna reklama;
- 2) Komunikacija – kako se većina modernih terorističkih organizacija sastoji od ćelija raštrkanih po brojnim lokacijama, postoji potreba za umreživanjem i komunikacijom među njima, potreba koju internet može ispuniti. Internet omogućuje komunikaciju preko raznih servisa te može udovoljiti i sigurnosnim potrebama, sakriti komunikaciju od obavještajnih službi i slično;
- 3) Novačenje – obzirom da olakšava komunikaciju među ćelijama tako se i ta ista komunikacija može usmjeriti „na van“, na širenje propagande i privlačenje i novačenje novih snaga koji pak preko interneta mogu saznati mnogo informacija o dotičnoj grupi, od ideoloških do čisto tehničkih i organizacijskih;
- 4) Opravdavanje i racionalizacija koji se nadovezuju na novačenje – internet omogućuje određeni prostor na kojem terorističke organizacije mogu javno iznijeti svoju ideologiju, ciljeve, ideje i objašnjenja za svoje postupke, učiniti ju javnom i dostupnom svima koji se za to zanimaju, olakšati im pristup informacijama i zaintrigirati uz unaprijed ponuđeno moralno objašnjenje poteza;
- 5) Grupna i individualna anonimnost – internet otvara brojne mogućnosti i načine skrivanja identiteta što terorističkim ćelijama omogućuje znatno olakšano skrivanje

prilikom uspostavljanja i jačanja grupe, ali još važnije prilikom skrivanja od obavještajnih službi. Dokazano je kako pojedinci lakše i odvažnije funkcioniraju i pokazuju veću agresiju kada im je identitet skriven;

6) Anonimnost za napade – mogućnost izbora meta je veća i lakša, a još važnije, lakše se sakrije izvor napada i identitet napadača te je mogući krug djelovanja znatno širi;

7) Ciljevi/mete – promjena prirode i važnosti meta, informatičke infrastrukture i javni i privatni servisi postaju zanimljivije i vrijednije mete od dosadašnjih, a na određeni način su i lakše dostupne, moguće ih je napasti „iznutra“. Naravno da izbor meta i način funkcioniranja ovise o terorističkoj grupi pojedinačno, ali internet im je sa svojim brojim prednostima i mogućnostima još više proširio moguće polje djelovanja te približio svijet koji se, uz određena znanja i vještine koje je potrebno steći, sada nalazi „ponuđen na pladnju“. Jedina ograničenja su tehničke vještina terorista, a najvažniji faktor – utjecaj na društvo i stvaranje psihološkog učinka – lako je ostvariv.

2.5. TKO JE TO TERORIST? TKO POSTAJE TERORIST I ZAŠTO?

Mnogi teoretičari i stručnjaci već duže vrijeme pokušavaju odgovoriti na pitanje tko je to terorist i što to točno čovjeka potakne na takve aktivnosti? Da li je moguće izraditi profil terorista koji bi ubuduće olakšao prepoznavanje potencijalne prijetnje na vrijeme i pronalaženje načina kako se suočavati s takvim prijetnjama ili ih čak suzbiti još u korijenu? Nakon brojnih istraživanja i godina proučavanja, više-manje svi se teoretičari slažu da ne postoji jedinstveni profil terorista, ne postoji jedinstveno ponašanje, karakteristike ili način razmišljanja koji objedinjuju jednu skupinu ljudi koji jesu ili će tek postati teroristi. Jedan od glavnih razlog tomu je kritični nedostatak materijala, izvora informacija i nemogućnost ili manjak mogućnosti provođenja istraživanja. Vlade i obavještajne službe ne smiju dijeliti informacije povezane sa ilegalnim aktivnostima, a jako je teško provesti terenska istraživanja koja bi bila najučinkovitija. Teško je naći terorističku organizaciju koja bi pristala na intervju, a druge opcije su intervjuiranje ili zarobljenih terorista ili bivših pripadnika neke terorističke organizacije. Informacije prikupljene navedenim načinima omogućuju slaganje nekakve okvirne slike, ali su definitivno preoskudne za donošenje konkretnih zaključaka.

Teroristi dolaze iz različitih sredina, razina društva i obrazovanja, različitih obiteljskih pozadina, spola, godina, razine inteligencije itd. Kao što se teroristi međusobno razlikuju, razlikuju se i terorističke organizacije po raznim karakteristikama poput veličine, metode, ideologiji, razlozima i načinima djelovanja itd., a ideološki ih se u grubo može podijeliti na dvije skupine: sekularne (primjerice nacionalističke, etničke terorističke grupe) i vjerske (primjerice kršćanske, muslimanske, židovske terorističke grupe) što utječe i na profil ljudi koje privlače.

Prva karakteristika s kojom će većina ljudi opisati terorista je lud/nenormalan. Nenormalnost obično podrazumijeva nekakav oblik nestabilnog stanja ili psihičkog poremećaja, a takvo opisivanje terorista ljudima pomaže da sebi objasne ponašanja koja su im samima teško shvatljiva, preekstremna i potpuno drugačija od nečeg na što su navikli. Terorističke aktivnosti neizbježno podrazumijevaju nasilje, manjak empatije prema drugome, okrutnost, fokus na ideološke ciljeve koji su unutar te ideologije sasvim opravdani iako racionalno nužno nisu, a na nekoga tko se voljno uključuje u takve aktivnosti većina ne može i ne zna gledati drukčije nego kao na psihopatu. Psihopat je, po definiciji, pojedinac čije je ponašanje obilježeno određenom i konstantnom crtom ličnosti koja se uvijek opaža i dolazi do izražaja, a u najširem mogućem smislu ponašanje obilježeno nespremnošću, nedostatkom volje, želje i potrebe da se osoba podredi društvenim pravilima i normama (Horgan; 2005: 42). Stoga se lako mogu naći zajedničke karakteristike psihopatstva i terorističkog ponašanja te će nam konvencionalno razmišljanje i stereotipi omogućiti da jedno objasnimo s drugim. No klinička su istraživanja pokazala da zapravo postoji jako slaba veza između terorističkog ponašanja i psihičkih poremećaja. Da, psihički poremećene osobe postoje u terorističkim krugovima, ali u jednakom omjeru u kojem postoje u i uobičajnom okruženju stoga se to ne može uzeti kao pravilo. Psihopati su, za razliku od terorista ili potencijalnih terorista, previše nepouzdati i nemogući za kontroliranje da bi funkcionirali unutar terorističke organizacije i udovoljili uvjetima za regrutaciju, nisu sposobni učiti iz svojih pogrešaka te svrhu svojih postupaka shvaćaju osobno, nemaju neki „uzvišeni“ cilj. Teroristi uglavnom šokiraju svojim razumom i lucidnošću u odnosu na svoje postupke.

Na temelju malobrojnih podataka o teroristima koji postoje Andrew Silke iznosi određene faktore koji daju okvirnu sliku, karakteristike i objašnjenja zašto netko odluči postati terorist:

- 1) Iskustveni faktori – pod iskustvene faktore spada kombinacija faktora, pri čemu najznačajniji utjecaj u procjeni pridruživanju terorističkoj organizaciji imaju godine i

spol. Terorističkim organizacijama se većinom pridružuju mladi ljudi, adolescenti i ljudi u 20-im godinama, uglavnom muškog spola. Omjer muškaraca u odnosu na žene je 2:1 odnosno 4:1 u zapadnim društvima (Silke; 2003: 36). Mladi muškarci u tim godinama često sudjeluju u nekim oblicima devijantnog ponašanja pri čemu ih karakterizira impulzivnost, sklonost riziku, visoko samopouzdanje, a smatra se da samo 4-7% njih nastavlja takvo ponašanje i u odraslom životu (Silke; 2003: 36).

- 2) Socijalna identifikacija i marginalizacija – pojedinac je obično dio društva ili društvene skupine koja podržava djelovanje neke terorističke organizacija i dijeli njihova mišljenja, ciljeve, ambicije, razmišljanja prije nego donese odluku o priključenju. Kod nacionalističkih ili etničkih terorističkih grupa priključenje se u zajednici izjednačuje s priključenjem vojsci te društvo i obitelj to obično podržavaju i pozdravljaju. Kod terorističkih grupa s drukčijom pozadinom i ciljevima obično je slučaj da im se priključuju pojedinci koji su i sami marginalizirani te im se pozele priključiti kako bi popravili ili stvorili uopće ikakav status u nekoj sredini.
- 3) Psihologija osвете – želja za osvetom i pravdom često može potaknuti pogotovo mlade ljude na ekstremno ponašanje. Važna je snažna volja za žrtvovanjem i vlastitom patnjom u ime ispravljanja nepravde i štete koja može biti nanesena pojedincu i njegovim bližnjima direktno ili se pak javlja iz empatije prema drugom nad kojim je izvršena nepravda (što je često pokazatelj kako ta nepravda nije iznimka već pravilo ophođenja u određenom društvu).
- 4) Status i osobna nagrada – u zajednici koja podržava određenu terorističku organizaciju pristupanje isto znači veliku čast, poštovanje, osigurava potporu i zaštitu pojedinca i njegove obitelji.
- 5) Novačenje – prilikom novačenja novih članova bitna je i perspektiva terorističke organizacije, ne samo pojedinca koji joj pristupa. Rekrutiranje se odvija na različite načine. Dok će si neke grupe dati truda u privlačenju novih članova, pronalaženju najboljih kandidata i predstavljanju svih prednosti priključenja u terorističku organizaciju, druge će samo promatrati dok se netko zanimljiv ne pojavi, a treće će čak prijetiti i tjerati pojedince da im se pridruže.
- 6) Mogućnost – da bi netko postao terorist mora imati i mogućnosti za to, prilike prijaviti se za novačenje. Obzirom da je riječ o ilegalnim grupama pojedinac sam mora pronaći način kako doći do njih, direktno ili postepeno kroz druge, aktivističke aktivnosti. Ako sam ne može pronaći grupu ili ga ona ne prihvati, ostaje mu opcija da sam osnuje svoju terorističku grupu ili ostane „solo igrač“.

Ukratko sažeto, okvirna slika koju možemo složiti pokazuje da su oni koju pristupaju terorističkim organizacijama često nezaposleni, društveno odbačeni, politički ili ideološki motivirani, željni osвете i pravde itd. Često su isprve samo simpatizeri terorističke grupe koji sudjeluju u javnim prosvjedima i disidentnim akcijama, sukobljavaju se s vlastima i policijom, a ta iskustva postaju im dodatan motiv ili katalizator za priključenje.

Koliko god različitih osobnosti i pozadina teroristi bili, u svim istraživanjima se ističu 3 karakteristike koje opstaju kod terorista, a iz kojih se mogu izvući 3 hipoteze koje Silke iznosi u svojoj knjizi, a kojima se pokušava objasniti poriv za pristupanje terorističkoj organizaciji:

- 1) Frustracijsko-agresivna hipoteza koju je originalno razvio Berkowitz govorio o nasilju kao odgovoru na unutarnju frustraciju pojedinca (Berkowitz; 1965 cit.prema Silke; 2003: 10). Prema hipotezi smatra se da pojedinac priključenjem terorističkoj organizaciji pokušava popuniti svoje unutarnje praznine između očekivanja i potrebnog zadovoljstva. Pojedinac je isfrustriran uvjetima svog života i okoline, besprivilegiranog statusa i neuspjeha, a tu frustraciju akumulira u sebi i ona rezultira provalama nasilja i agresije. Ista se teorija može primjeniti i na manje grupe ispunjene nezadovoljstvom i frustracijom.
- 2) Narcisoidnost i narcisoidna agresija – hipoteza koji iznimno populariziraju zapadnonjemački teoretičari između 1980-ih i 1990-ih govori o narcisoidnoj agresiji koja je povezana sa problemima s vlastitiom egom, kako vidimo sebe i nosimo se sami sa sobom. Pojedinac često sebe veliča i stvara veličanstvenu sliku o sebi, a ako ta slika, pod utjecajem životnih okolnosti, društva i okoline, s vremenom ne postane realna u pojedincu izaziva bijes. On tada svoj bijes i agresiju reflektira na nekog vanjskog neprijatelja, prikrivajući tako bijes na samog sebe i nezadovoljstvom sobom.
- 3) Psihodinamična hipoteza - temelji se na psihodinamičnoj psihologiji Sigmunda Freuda koji smatra da je ljudsko ponašanje uvjetovano podsvjesnim željama koje nastaju kao rezultat neriješenih problema i trauma iz djetinjstva. Identitet osobe formira se tokom odrastanja i prevladavanja kriza s kojima se pojedinac suočava od ranog djetinjstva. Neprevladane krize u djetinjstvu kasnije postaju temelj za psihičke i slične probleme.

Iako su zasad hipoteze, a ne u potpunosti prihvaćene teorije, mnogi teoretičari i istraživači ih priznaju sa visokim stupnjem slaganja i odobravanja.

Također, kako bismo razumijeli teroriste i njihove motive i poticaje, trebamo proučiti i shvatiti njihovu ideološku ili religijsku perspektivu na temelju koje djeluju. Dok ih mi kao

žrtve vidimo kao nasilne i radikalne ekstremiste koji svojim djelima ugrožavaju nama poznat i prihvaćen stil života, iz njihove točke gledišta oni su spasitelji i osloboditelji svog naroda od nemoralnog i pohlepnog Zapada koji im pokušava oduzeti njihov način života i vrijednosti i nametnuti svoj. Kod primjerice muslimana, u dvojbi između Islama i duhovnosti, morala i tradicije i modernog Zapada koji nudi materijalno zadovoljstvo, većina muslimana će odabrati Islam, a nažalost takav odabir sa sobom povlači osjećaje anksioznosti, izolacije od ostatka svijeta, potrebne ili nepotrebne ugroženosti. U tom slučaju fundamentalizam se javlja ne kao povratak tradiciji već kao bunt protiv Zapada i svega što on podrazumijeva.

2.5.1. Žene u terorizmu

Iako ih nema puno i terorističkih grupama uglavnom dominiraju muškarci, žene se također priključuju terorističkim organizacijama iz sličnih motiva kao i muškarci uz određene, spolno određene poticaje. Sudjeluju u akcijama ravnopravno, po naređenju ubijaju, otimaju, žrtvuju sebe u samoubilačkim akcijama i pokazuju nemilosrdnost i brutalnost ponekad i više od muškaraca. Njihova dodatna motivacija i snaga leži u psihološkoj pozadini i borbi protiv društvenih normi i predrasuda.

Žena je oduvijek smatrana nježnijim, slabijim i krhkim spolom, sklonom emocijama, empatijom i „urođenom“ brigom za drugoga. Upravo zbog predrasuda, seksizma i skepse teroristice ili revolucionarke morale su se još više dokazivati pred svojim muškim suborcima što potencijalno vodi još ekstremnijem i radikalnijem mentalnom sklopu i ponašanju. Sve što je muškarac radio žena bi morala raditi duplo jače, snažnije, brutalnije time jačajući i samu sebe. Mnoge ženske pripadnice potlačenog društva osjećaju unutarnji poriv i želju za razvijanjem svoje političke uloge i doprinosom zajednici van stardardnih ženskih uloga poput zbrinjavanja ranjenih, kuhanja, šivanja i opskrbljivanja. Obzirom da najviše žena ekstremistica dolazi iz društava sklonijih ekstremizmu i terorizmu koja su uglavnom i konzervativnija društva, svaka se buduća teroristica morala boriti i protiv svoje okoline, uloge koju joj je društvo namijenilo i koja se smatra prihvatljivom. Radikalizirane žene često su doživljavane i kao emancipiranije, najčešće i obrazovanije, kompetentnije i pametnije od muškaraca, karakteristike koje su u konzervativnijim društvima smatrane grešnima i neprimjerenima. One su se za svoje ambicije morale iskupiti, a kako bi prikazale da nisu „prijetnja“ društvu i neće koristiti svoje prednosti za vlastitu emancipaciju i automoniju, pridružile bi se „društveno koristim organizacijama“ usmjerenim prema borbi za boljitkom

društva. Kako bi ih organizacija prihvatila najčešće su dodatno naglašavanje one aspekte ženske uloge koji su u tim društvima cijenjeni i očekivani, tzv. “pretjerivanje u podčinjenosti“ (<http://pescanik.net/zene-i-terorizam/> - 23.05.2016.) s naglaskom na lojalnost, poslušnost, pokoravanje autoritetu itd. Borac s takvim karakteristikama, nadahnut ne samo željama za boljim društvom i dobrobiti zajednice već i osobnim motivom dokazivanja sebe, svog mučeništva, požrtvornosti (jer ukoliko bi postala borac vjerojatno može zaboraviti da će biti majka i ispunjavati standardne norme i društvena očekivanja od takve uloge), borbe protiv predrasude vrlo vjerojatno će se pokazati kao bolji borac od tipičnog muškarca koji uključivanjem u terorističku organizacije ne mora voditi duplu bitku.

2.6. TERORIZAM KAO PROCES

Malo drukčiji pristup terorizmu koji se razlikuje od tradicionalnih analiza i teorije личности te pokušaja profiliranja terorista shvaća terorizam kao proces koji se sastoji od postajanja teroristom, služenja terorističkoj organizaciji i napuštanja te uloge:

2.6.1. Postajanje teroristom

Terorizam se često temelji na patnji naroda koja je ponekad, po potrebi, malo preuveličana i modificirana kako bi vidjeli i shvatili teroriste u što pozitivnijem svjetlu. Također nešto ranije su spomenuti temeljni uzroci terorizma u društvu, ali za pojavu terorizma potrebna je međusobna kombinacija tih društveno uvjetovanih uzroka sa drugim faktorima, događajima ili okidačima poput osobne patnje i drugih emocija i motivacija koji će potaknuti pojedinca da prijeđe tu granicu i iz simpatizera ili podržavatelja terorističke organizacije upusti se u proces postajanja teroristom. Proučavanjem individualnih slučajeva i pokušavanjem pronalaženja sličnosti među njima John Horgan iznosi nekoliko razloga i faktora koji bi mogli ponuditi odgovor na pitanje „zašto netko postane teroristom?“:

- a) Određeni događaj, iskustvo kao katalizator za uključivanje – bilo da je riječ o osobno proživljenom negativnom iskustvu, iskustvu bliskih osoba ili osjećaju identifikacije sa strancem na cesti nad kojim je izvršena nepravda ili nasilje, često jedan takav ključan događaj potakne osobu da se priključi terorističkoj organizaciji. Uključivanje se često

smatra oblikom borbe protiv neprijatelja, a pojedinci upitani o razlozima priključenja često ponavljaju ideje o moralu, vrijednostima i ideologiji, ideje koje su im ponuđene kao objašnjenja kroz unutarnju propagandu u terorističkoj organizaciji čime se zapravo želi osigurati fokus novih članova i kontrola nad njima. Burgess, Ferguson i Hollywood u svojem su istraživanju uočili kako nitko od intervjuiranih nije naveo osobna uvjerenja kao motiv za participaciju već navode vanjske, ideološke faktore, a osobna uvjerenja spomenu tek kada intervju postane detaljniji ili kritičniji (Burgess, Ferguson, Hollywood; 2003 cit. prema Horgan; 2005: 77).

- b) Privlačnost identifikacije i druge pozitivne strane priključivanja – pozitivne karakteristike i pogodnosti od priključivanja, „mamci“, koriste se i ističu kako bi se pojedince lakše nagovorilo na pristupanje. U društvima koja podržavaju djelovanje terorističke organizacije prvi je mamac svakako zahvala zajednice, stjecanje većeg poštovanja i statusa u društvu pri čemu se pojedinac identificira sa svojom okolinom i razvija osjećaj pripadnosti te osigurava sebi i svojoj obitelji veći ugled, mogućnosti, zaštitu. Osjećaj odobravanja motivira pojedinca na daljnje napredovanje i sve veću aktivnost i angažiranost koje ga postepeno uvode u terorističku organizaciju
- c) Mogućnosti, napredovanje, progres – ovdje ključnu ulogu igraju organizacijske karakteristike organizacije, kako je uređena, kako izgleda hijerarhija, koliko traje regrutacija i napredovanje po pozicijama, kolike su uopće mogućnosti napredovanja, a sve to ovisi o organizacijama pojedinačno. Socijalizacija, prihvaćanje i napredovanje odvijaju se najčešće relativno sporo i postižu malim, ustrajnim koracima.
- d) Otvorenost prema socijalizaciji u terorizam: od osobnosti do predispozicija – razlike u osobnosti ključ su shvaćanja zašto od brojnih ljudi koji podržavaju terorističku organizaciju i sudjeluju u određenim terorističkim aktivnostima, pored brojnih mamaca i prednosti priključenja koje se ističu, samo nekolicina prijeđe granicu i odluči se za priključivanje terorističkog organizaciji. Postoje određeni predispozicijski faktori koji povećavaju mogućnost da će dotična osoba biti voljna prijeći tu granicu i priključiti se teroristima – osobno iskustvo, znanje stečeno u prethodnim aktivnostima, razumijevanje funkcioniranja grupe, širina prošlih iskustava, kontekst i utjecaj zajednice na pojedinca, priroda i razina socijalizacije i funkcioniranje u društvu, osjećaj nezadovoljstva ili razočaranja trenutnom situacijom, alternative i mogućnosti koje osoba može ponuditi ili se s njima nositi.

2.6.2. Služenje terorističkoj organizaciji - Biti terorist

Ne postoji jasna crta razgraničenja između postajanja teroristom i službenog uključenja osim postepnog pojačanog angažmana i odobrenog sudjelovanja u aktivnostima. Pojačani angažman povratno djeluje na ponašanje pojedinca koji se kroz njega sve više identificira sa svojom ulogom i prilagođava ponašanje situaciji i očekivanjima. Ponašanje pojedinca čemu se sve treba prilagoditi prikazat će se na dva načina –prvo kroz faze terorističkog napada kako bi se približilo i shvatilo što sve podrazumijeva teroristički napad i kroz što sve članovi organizacije prolaze te potom kroz psihološke i socijalne kvalitete i posljedice angažmana i daljnje uključenosti.

Faze terorističkog napada:

- a) Odluka i traženje – prvi korak u ciklusu terorističkog napada podrazumijeva donošenje odluke o izvršenju napada te traženje odgovarajuće mete. Pritom je ključna uloga vodstva koje donosi ključne odluke i određuje smjer aktivnosti. Mete se biraju na temelju potreba i ciljeva organizacije, socijalnih i političkih kritike te u skladu s mogućnostima.
- b) Pripreme tj. „pre-terrorist activity“ – nakon odabira mete ulazi se u fazu priprema za napad koja je najzahtjevnija faza i traži potpuni angažman svih članova po pitanju organizacije, logistike, strategije i taktike. Određuju se sredstva, aktivnosti i način provedbe napada, članovi se razmještaju po zaduženjima i po potrebi posebno treniraju i pripremaju za napad, proizvodi se ili nabavlja oružje napada i razrađuju se planovi u detalje.
- c) Izvršenje samog čina – jedina faza namijenjena javnosti podrazumijeva sastavljanje uređaja za napad (primjerice ukoliko je potrebno sastaviti bombu na licu mjesta), održavanje nadzora, kontole nad situacijom, sigurnosti i koordiniranosti napada te osiguravanje rute za bijeg.
- d) Aktivnosti nakon čina – bijeg, uništavanje dokaza i oružja.

Socijalne i psihološke okolnosti kojima se pojedinac treba prilagoditi ostavljaju na njega određene psihološke posljedice i promjene u njegovom ponašanju koje su sve nužne i dio adaptacije na novu sredinu u terorističkoj organizaciji. Pojedinac mora biti spreman pokazivati poslušnost prema autoritetu, pokoravati se i bezuvjetno izvršavati naredbe te slijediti pravila. H. C. Kelman objasnio je kako poslušnost prema autoritetu funkcionira unutar institucija i

organizacija: a) pojedinac sebe doživljava samo kao agenta i produžetak autoriteta, on izvršava naredbe i stoga se ne smatra odgovornim za posljedice svojih djela, vjernost nadjačava moral i prekriva moralnu odgovornost; b) pojedinac je toliko udaljen od izvora autoriteta i osjeća se osamljeno te je spreman činiti sve što predstavlja dobro za kolektiv kako bi osjetio priznanje i pohvalu (Kelman; 1973: 25-61 cit.prema Horgan; 2005: 109).

Povećanje privrženosti svojoj organizaciji postiže se i kroz dehumanizaciju neprijatelja, uvođenje novog vokabulara i načina izražavanja kojim se uništava sve ljudsko prilikom referiranja na neprijatelja te se iznosi i propagira ideološki kontekst kojim se ističe nužnost postupaka organizacije, nasilje se opravdava i članovima se uklanja potencijalni osjećaj odgovornosti ili empatije. Pojedinac upada u procese rutinizacije i deindividualizacije kojima se umanjuje potreba i mogućnost da sam donosi ikakve odluke ili moralne procjene, stvaraju se uvjeti u kojima se on može bez propitivanja fokusirati na svoj zadatak i zapovijedi i na taj način se „stapa“ s organizacijom i distancira od posljedica svog ponašanja. Javlja se konformizam i slabi osjećaj za vlastiti identitet, ponašanje ili kritičko propitivanje što pak jača spremnost pojedinca da bespogovorno izvršava naređenja, akcije i čini stvari koje su racionalnom pojedincu u drugim okolnostima nezamislive, okrutne i nehumane. Ovisno o terorističkoj grupi i njihovom odnosu sa zajednicom u kojoj žive, članovi se uključuju i u neke socijalne aktivnosti. Iako postajanje teroristom podrazumijeva odmak od prošlog načina života i aktivnosti u njemu, neke terorističke organizacije odobravaju i omogućuju sudjelovanje pojedinaca u pogrebima, ritualima, društvenim događajima, dok god nisu riskantni. Na taj se način održava odnos sa drugim vrijednostima koje dotična organizacija naglašava i poštuje poput tradicije i obitelji, a i sudjelovanjem u tim aktivnostima sa drugim članovima organizacije stvaraju se dobri odnosi među kolegama.

2.6.3. Napuštanje terorističke organizacije

Napušanje odnosno odvajanje, koje općenito podrazumijeva napuštanje propagiranih vrijednosti, normi, stavova, ciljeva i pravila, može se dogoditi prisilno ili svojevolumno. Prisilno, fizičko napuštanje terorističke organizacije podrazumijeva raspad organizacije, hapšenje, premještanje na drugu poziciju, u neku drugu terorističku organizaciju ili zemlju, odbacivanje od strane grupe, promjena prioriteta pojedinca i tako dalje.

Svojevoljno, psihičko odvajanje od organizacije malo je kompliciraniji i složen proces. Pojedinaac koji od starta ne zaradi ili osjeti iskazano poštovanje, povjerenje i složno funkcioniranje u organizaciji ima predispozicije da će u određenom trenutku napustiti organizaciju. Drugi slučaj kada pojedinac počne razmišljati o odlasku je kada, nakon određenog vremena i uloženog truda, vidi da mu se želje i nade položene u učlanjenje ne ostvaruju, rupe i nedostaci iz vlastitog života se ne pune i zamjenjuju ih druge obveze prema dobivenoj ulozi. Razlozi zbog kojih se učlanio i njegovi ciljevi se ne ostvaruju, dapače postaju sve manji i nebitni, a ciljevi organizacije se sve više predstavljaju direktno i bez rukavica te se pojedinac nalazi u situaciji gdje važe omjer uloženog i dobivenog. Ukoliko se pojedinac u konačnici odluči za napuštanje, ništa ne garantira da će to napuštanje proći glatko i bez posljedica, uvjeti pod kojima odlazi ovise o organizaciji. Nekad je odlazak sporazuman, nekad pojedinac to mora na neki način otplatiti, a nekad se mora nositi i sa prijetnjama smrću, odbacivanjem od strane cijele zajednice i marginalizacijom.

Članovi koji se suoče s napuštanjem organizacije, prisilno ili svojevoljno, nađu se pred cijelim novim nizom izazova ponovne integracije u društvo, izolacije, psihičkih problema i posljedica.

2.7. TERORISTIČKA GRUPA, NJENA DINAMIKA, ULOGA I UTJECAJ

„Terorističke grupe su većinom male, na pola tajne organizacije utemeljene na ideologijama protiv postojećeg političkog ili religijskog režima, s težnjom da svrgnu ili barem destabiliziraju ciljane režime ili utjecaje (domaće ili pod utjecajem strane sile), a pritom koriste nasilje ili prijetnju nasiljem kako bi ostvarili utjecaj“ (Horgan; 2005: 1). Razlikuju se po brojnim varijablama, od glavne ideologije i cilja kojeg žele ostvariti, načina na koji funkcioniraju i donose odluke, oslanjanja na religiju, broja članova, načina regrutacije novih članova i slično. Obzirom na slabe mogućnosti proučavanja terorističkih grupa iz prve ruke, društveni znanstvenici su na njih primjenili svoja znanja o malim grupama općenito, pogotovo po pitanju konformizma, utjecaja grupe, konsenzusa, dinamike. Pri usporedbi terorističkih organizacija sa sektama i kultovima nađene su mnoge sličnosti: „traže potpunu prednost članova, najčešće brane odnose sa ne-članovima, reguliraju i ponekad brane seksualne odnose, nameću konformizam, traže i stvaraju koheziju kroz međusobno povjerenje i ovisnost

te „ispiru mozak“ novim članovima kroz svoju ideologiju“ (Hudson; 1999: 35). Kako su to definirali Holloway i Norwood: „proces priključenja kroz preuzimanje uvjerenja, pravila i kulta terorističke grupe podrazumijeva interakciju između psihičke strukture osobnosti terorista i ideoloških faktora, grupnih procesa, strukture organizacije terorističke grupe i ćelije te socijalnog miljea grupe“ (Holloway, Norwood; 1997: 417 cit.prema Hudson; 1999: 35).

Najprihvaćenija tipologija terorističkih grupa dijeli ih na 5 skupina na temelju njihove političke pozadine ili ideologije:

- 1) Nacionalno-separatističke terorističke grupe
- 2) Religijski fundamentalisti
- 3) Terorističke grupe koje propagiraju neku novu vjeru
- 4) Socijalno-revolucionarne terorističke grupe
- 5) Ekstremno desne terorističke grupe

Među ovim grupama, ako ih pokušamo podijeliti obzirom na odnos sa okolinom i obiteljsku pozadinu, lako ćemo uočiti i podijelu na „lijeve“ i „desne“ grupe: Smatra se da nacionalno-separatističke grupe održavaju i potiču održavanje odnosa članova sa svojom obitelji i zajednicom, članovi su često poznati u zajednici, a ona podržava djelovanja grupe. Naglasak na vrijednostima poput obitelji i tradicije smješta ovaj tip terorističke grupe više udesno. S druge strane, anarhično-ideološke grupe zahtjevaju prekid odnosa s obitelji i zajednicom te gube njihovu podršku. Jedinu sigurnost, podršku i informacije im pruža sama grupa, a takvo odvajanje od nečeg konvencionalnog i bunt protiv očekivanja gura ovakve terorističke grupe više ulijevo.

Prilikom poučavanja terorističke grupe najveći fokus je svakako na njezinom utjecaju na pojedinca, faktoru konformizma i grupnog pritiska. Pridruživanje terorističkoj grupi pojedincu stvara osjećaj pripadnosti, sigurnosti, važnosti, daje mu novu ulogu i poziciju u društvu zahvaljujući čemu pojedinac doživljava veliku uzlet, ali i transformaciju koju možda ni neće osjetiti jer se najčešće dogodi postepeno. Grupna dinamika lako i brzo utječe na ponašanje pojedinca, on svoju percepciju i prosudbu brzo prilagodi većini i načinu koji mu ona predstavi kao ispravan. Iz potrebe za pripadanjem javlja se međuovisnost članova, pogotovo mlađih, razvija se osjećaj grupne solidarnosti, a s time raste i pritisak grupe i grupne dinamike. Pod pritiskom i zaštitom grupe pojedinac brzo i lako prilagođava svoje ponašanje kako bi se stopio s većinom i ne bi doživio odbacivanje, ali i osjeća veću hrabrost i poticaj da učini stvari koje kao pojedinac, sam od sebe, vjerojatno ne bi napravio.

2.8. KAKO SE TERORISTI NOSE S POSLJEDICAMA SVOG DJELOVANJA?

Kako objasniti okrutnost koju teroristi pokazuju, kako prihvatiti ideju da jedna potpuno racionalna i normalna osoba može pokazati toliku okrutnost i manjak suosjećanja prema drugom biću? Nažalost, povijest i istraživanja pokazali su kako su najokrutniji ljudi, uključeni u najokrutnija djela u povijesti čovječanstva poput genocida i etničkih čišćenja, bili potpuno obični i normalni ljudi, a tragovi bilo kakvih metalnih poremećaja pronađeni su u minimalnom broju, što samo ukazuje na potencijal i lakoću s kojom su ljudi u stanju počinuti okrutne stvari. Waller (Waller; 2002: cit.prema Jones; 2008: 13) nudi model sa socijalno–psihološkim faktorima kojima pokušava objasniti odakle izvire to okrutno ponašanje u ljudima. Faktore dijeli na:

1) Faktori koji su uvjetovani ponašanjem odnosno utječu na ponašanje čovjeka:

- a) „sjena predaka“ tj. genetske predispozicije oblikovane prirodnom selekcijom, instinkt za preživljavanje i karakteristike tipične za evolucijsku psihologiju.
- b) Način na koji kultura i društvo utječu na te usađene karakteristike – podlijevanje autoritetu i religijskim vjerovanjima koja nam mogu ponuditi opravdanja za ubijanja i utjecati na naš moral.

2) Situacijski faktori, uvjetovani kontekstom:

c) Kultura okrutnosti – odnosi se na pojedinca, unaprijed pripremljenog na temelju svojih genetskih karakteristika i religijskih vjerovanja, kojeg se u ovoj fazi direktno trenira da postane teroristi ili ubojica. Njegova savjest je postepeno mijenjana, otupljena i pod stalnim utjecajem kulture nasilja te dolazi do stapanja pojedinca i njegove uloge u društvu, organizaciji i nestanka individualizma. On je pod utjecajem grupe i njena dinamika će ga prije potaknuti na terorističke aktivnosti.

d) „Socijalna smrt žrtve“ – žrtve nasilja se dehumanizira, oduzimaju ih se ljudska obilježja i opisuje ih se tako da se napadaču ubije osjećaj empatije i ljudskosti prema njima. Oni postaju grijешnici, mete, netko tko će dobiti upravo ono što je zaslužio.

Neizostavan je i element kojeg je Albert Bandura nazvao „moralno isključenje“ (Bandura; 1998, 2004 cit.prema Jones; 2008: 14), sposobnost koja se veže se na odbacivanje odgovornosti, a trenira se i usvaja u početnoj bazi postajanja teroristom, kada pojedinac prihvaća i navikava se i na druge neizbježne procese. Vježbanjem moralnog isključivanja

pojedinaac postaje neosjetljiv na posljedice svog djelovanja jer mora biti sposoban sam sebi opravdati svoje postupke, isključiti savjest i redefinirati si moralnost ubijanja kako bi bio sposoban izvršavati svoje zadatke, ne propitivati naredbe ili ne se izjedati iznutra. Bandura opisuje tehniku od 4 faze kojom se teroristi izoliraju od posljedica svojih postupka, moralnih dvojbi i žrtava:

- 1) Zamišljaju sebe kao osloboditelje kruga ljudi kojima prijete veliko zlo
- 2) Tehnikom prebacivanja odgovornosti na vođu ili druge članove pravdaju sebe kao da su oni samo podređeni koji su izvršavali naredbe
- 3) Minimaliziranje ili ignoriranje patnje žrtava, fokus je na reakcije neprijatelja
- 4) Dehumaniziranje žrtava čime ih pretvaraju u objekte ili vide kao izdajnike i nevjernike (Bandura; 1998, 2004 cit.prema Jones; 2008: 14)

2.9. KARAKTERISTIKE I PSIHOLOŠKI PROCESI KOJI DOVODE DO RAZVOJA GRUPNOG NASILJA

Okrenemo li se na fenomen masovnog nasilja ili nasilja među grupama postavlja se pitanje što to zapravo potakne, izazove masovno nasilje? Što mobilizira, motivira mase na ubijanje, koji su okidači koji uzrokuju prelaženje granice morala i ljudskosti te potiču nasilje? Prema Staubovoj teoriji, dva se faktora i njihovi popratni elementi ističu kao ključni aktivatori grupnog, masovnog nasilja: 1) teški životni uvjeti i osnovne ljudske potrebe; 2) konflikt među grupama.

- 1) Teški životni uvjeti, nedostatak zadovoljenja osnovnih ljudskih potreba i postojani životni problemi čest su razlog zašto se pojedinci i grupe okreću jedni protiv drugih. Ekonomski problemi poput inflacije, depresija, nezaposlenost, politički konflikt i nasilje, rat, opadanje moći, kao i društvena dezorganizacija neki su od problema zbog kojih su ljudi voljni ući u konflikt. Postojeće i konstantne poteškoće te nedostatak zadovoljenja osnovnih ljudskih potreba dovodi do snažne frustracije i još veće težnje za realizacijom tih potreba. Pojedinci mogu iskusiti i potpuni kolaps svojih unutarnjih vrijednosti. Zbog nemogućnosti da osiguraju osnovne potrebe sebi i svojoj obitelji ugrožena je njegova egzistencija, ali i psiha te čovjek postane spreman na sve kako bi zadovoljio sebe i svoju okolinu.

Uz teške životne uvjete treba navesti i određene kulturno-društvene karakteristike koje u kombinaciji s lošim uvjetima života značajno doprinose stvaranju predispozicija na grupno nasilje:

- a) Kulturna devaluacija, obezvrijeđivanje – obezvrijeđivanje grupe, stvaranje negativnih stereotipa i umanjivanje vrijednosti proizvoda njihove kulture, umjetnosti, književnosti, medija umanjuje značaj te grupe, stvara podlogu da se odnos prema toj grupi lako promjeni, da napadači lakše i bez grižnje savjeti budu spremni napasti omalovaženog neprijatelja kojem se oduzimaju ljudske karakteristike i vrijednosti i postaje samo meta.
  - b) Poštivanje autoriteta – poštivanje i poslušnost prema autoritetu važne su kulturne karakteristike ključne za dobro funkcioniranje grupe i stvaranje ovisnosti o vođi. Potiče ljude da se okreću vođi, autoritetu u potrazi za vodstvom u teškim vremenima i spasom. Sljedbenici preuzimaju vođin prikaz realnosti, njegov pogled na njihove probleme i rješenja istih te se sprječava odvajanje od ili propitivanje vođe i njegovih odluka.
  - c) Cjelovita, jedinstvena kultura – monolitna društva sa ograničenim opsegom vrijednosti i prostorom za nove ideje i misli oduvijek su bila zatvorenija i neprijateljski nastrojena prema drugima u odnosu na pluralistička društva. Svi stranci predstavljaju se negativno, kao prijetnja dotičnoj grupi, a u kombinaciji sa njihovom vizijom realnosti i svog mjesta u njemu negativne emocije i odnos prema drugim grupama neizbježni su.
  - d) Kulturološki koncept o sebi – vjera u superiornost, posebnost i nadmoć vlastite grupe kao i nesigurnost njenog okruženja, postojanje konstantne prijetnje i osjećaj ranjivosti razvija kod pripadnika grupe osjećaj neprijateljstva i potrebu za obranom od drugih.
  - e) Rane od proživljenja viktimizacije, zlostavljanja – oni koji su nekad bili žrtve vide sve druge kao potencijalno opasne, osjećaju se ranjivo i imaju potrebu braniti se od opasnosti, koliko god ona možda i nije realna.
  - f) Povijest agresivnosti – tradicija agresivnog načina rješavanja problema prenosi se na generacije, agresija je prihvatljiva i potiče se.
- 2) Grupni konflikt drugi je faktor koji može stvoriti psihološke uvjete, procese kod pojedinaca i u društvu koji dovode do masovnog nasilje. Do grupnog konflikta može

doći zbog osnovnih interesa kao što su životni prostor, dominacija nad teritorijem, nepovjerenje i neizlječene rane u grupi. Konflikt može izbiti između ravnopravnih grupa ili između dominantne i submisivne grupe sa ograničenim pravima i resursima.

U teškim vremenima konstantno loših životnih uvjeta i nemogućnosti zadovoljavanja makar i osnovnih potreba poput sigurnosti, hrane, skrovišta itd. ljudi, masa, društvene grupe vrlo često, potkovane specifičnim karakteristikama i temeljima funkcioniranja društvenih odnosa, pribjegavaju sličnom ponašanju, a to je okretanje protiv drugih ljudi/grupa i prihvaćanje nasilja kao svoju glavnu metodu za preživljavanje. U stanju konstantne frustracije ljudi imaju tendenciju pronalaska žrtvenog janjeta, neprijatelja na kojeg će usmjeriti svoje negativne emocije i izivljavanjem nad njim ostvariti iluziju zadovoljenja svojih osnovnih potreba, koliko god njihove optužbe bile ili ne bile opravdane. Maltretiranjem drugih grade svoj osjećaj moći i važnosti koji im kompenzira nedostatak drugih stvari, grade svoj identitet i osjećaju se važno što pridonose nečemu korisnom za svoju zajednicu. U takvim uvjetima radikalne ideologije često nastaju, jačaju, dobivaju na značaju i uspjevaju, a ljudi im se priklanjaju u potrazi za vodstvom, rješenjem njihovih problema i zaštitom. Pogled na svijet koji im vodstvo pritom često nudi govori o ideji pravednog svijeta, svijeta u kojem svi dobivaju što su zaslužili. Tako su i njihovi žrtveni jarci zaslužili kažnjavanje i patnju koju dobivaju stoga su nasilni postupci i maltretiranja legitimni i opravdani, počinitelji imaju razloge za svoje nasilje koji su u skladu s propagiranim ideološkim vrijednostima. Također, u ime uspostave moralne ravnoteže i unutarnjeg mira, počinitelji mijenjaju i prilagođavaju svoje moralne vrijednosti, dehumaniziraju svoje žrtve koje ne zaslužuju da se na njih primjene iste moralne vrijednosti kako i za pripadnike nasilničke grupe, a počinitelji svoja djela objašnjavaju kako iz ideološke tako i iz moralne perspektive – postaje dobro činiti zlo onima koji „štete“ društvu.

Važno je istaknuti i jednu bitnu karakteristiku nasilja – ono se uvijek širi. Početna šteta i zlo počinjeni na žrtvama, ukoliko se ne zaustavi ili ograniči, nastavlja samo rasti, nasilje postaje sve brutalnije, nemilosrdnije i društveno prihvaćenije. Isto tako se i krug ljudi nad kojima se nasilje izvršava postepeno sve više širi, sve je više onih koji se uklapaju u opis „neprijatelja“ i odgovaraju standardnima, a zlostavljači i počinitelji nasilja postaju sve nemilosrdniji.

2.9.1. Primjena teorije o grupnom nasilju na terorizam

Prema Staubu, terorizam predstavlja nasilje malih grupa nad nenaoružanim ljudima. Javlja se kao odgovor na teške životne uvjete i/ili grupne konflikte koji izazivaju osnovne potrebe, smanjuju mogućnosti i nadu, stvaraju percepciju i osobno iskustvo nepravde. (STAUB; 2003: 312). Također postoje i oklonosti u kojima se kao problem javlja pitanje prilagodbe kulture i tradicionalnih načina novom načinu života i novim ulogama koje ljudi u njemu dobivaju.

Male terorističke grupe najčešće nisu toliko radikalne na početku kada se primjerice bore ukazati na društvene i političke promjene u sistemu, a zbog poteškoća s kojima se susreću dalje po putu i sporosti kojom postižu promjene i ostvaruju svoje ciljeve postaju sve radikalnije, pune frustracija i brane sve radikalniju ideologiju. Njihovi životni uvjeti ostaju jednako teški ili postaju još teži i članovi se sve više oslanjaju na vodstvo i autoritet da ih dovede do rješenja. Ideologija pod kojom djeluju postaje sve radikalnija, krug onih koje smatraju neprijateljima i vide kao mete sve se više širi, a neprijateljstvo i omalovažavanje žrtava sve su jači.

3. ISLAMSKA DRŽAVA IRAKA I LEVANTA (ISIL)

ISIL (Islamska država Iraka i Levanta), nazivan još i ISIS (Islamska država Iraka i Sirije) ili Daesh (akronim nastao iz njihovog arapskog imena – *Dawlat al-Islamiyah f'al-Iraq w Belaad al-Sham* – koji pri izgovoru podsjeća na jednu drugu arapsku riječ koja znači „zgaziti, pogaziti“ zbog čega ISIL-ovci mrze njeno korištenje) danas se smatra najbolje organiziranom i najdisciplinarnijom skupinom na Bliskom istoku te najbogatijom i financijski najbolje pokrivenom terorističkom organizacijom ikada. Neke statistike tvrde da ima više naoružanja i kontrolira veći teritorij nego ijedna teroristička organizacija do sada. Uz to što je teroristička organizacija ISIL se, po svom djelovanju i načinu funkcioniranja, može opisati još kao mafija koja vješto koristi siva tržišta za krijumčarenje stvari poput nafte i artefakata kako bi osigurala dovoljno potrebnih prihoda, kao konvencionalna vojska koja vješto regrutira, profesionalno uvježbava i mobilizira ljude, kao sofisticirani obavještajni aparat za

prikupljanje podataka kojima manipulira kako u svojim redovima tako i u suparničkim grupama. ISIL je uz to i jedna propagandna, ideološka mašinerija koja vrlo efektivno širi svoje ideje i ciljeve te pridobiva nove članove putem različitih sredstava i različitim manevrima.

Koliko god okrutne njihove metode i upitna ispravnost njihovih ciljeva, ISIL fascinira svojom dobrom organizacijom, ustrojstvom, dobro i taktički razrađenim načinima vladanja, uopće uspostave vlasti, pridobivanja novih članova i simpatizera. Dobrim dijelom to mogu zahvaliti mudrom učenju na greškama svojih prethodnika, budući da nastanku ISIL-a prethode također nam poznate i zloglasne organizacije, bitne za razvoj ISIL-a u organizaciju kakvu danas poznajemo.

3.1. POVIJEST I NASTANAK ISIL-a:

Razvoj ISIL-a povezan je sa gotovo svim ostalim događanjima, osobama i organizacijama na Bliskom istoku u posljednjih 20 godina, ali indirektno i duže budući da većina bliskoistočnih problema korijene im još dalje u svojoj povijesti. Također je jednostavno uočiti kako su organizacije i pokreti koji su mu prethodili značajno utjecali na ISIL-ov daljnji razvoj i karakteristike.

Nastanak ISIL-a neizbježno je povezan s likom i djelom Ahmada Fadhila Nazzal al-Khalaylaha, kasnije poznatog pod imenom al-Zarkavi, mladića iz jordanskog grada Zarqa koji kasnije postaje utemeljitelj organizacije-prethodnice ISIL-u, al-Qa'ide u Iraku, i njen ideološki i idejni predstavnik. Al-Zarkavi je još kao mladić pokazivao znakove problematičkog ponašanja i u nadi da će pomoći majka ga upisuje na satove religijske pouke u džamiji. Tamo al-Zarkavi upoznaje *salafizam* – doktrinu koja zagovara povratak teološkom puritanstvu i tradiciji proroka Muhameda. Zapadnjačku demokraciju i modernosti osuđuju i smatraju zagađivačima arapske kulture koja se još od kraja Prvog svjetskog rata nalazi u svojevrsnoj krizi i podložna je zapadnjačkim režimima. Salafisti su pobornici džihada u kontekstu oružanog otpora. Al-Zarkavi ubrzo napušta Jordan i odlazi se boriti u krizne zemlje Bliskog istoga, a prvi cilj u to proljeće 1989. godine bio mu je Afganistan na čijem sjeveru se odvijao rat protiv Sovjeta. Iako je na sam rat zakasnio, na bojišnici stječe mnoge kontakte. Više je put boravio u kampovima za obuku koji su zapravo bili pripremni kampovi za al-Qa'idu iz kojih

su izašli brojni zloglasni teroristi. Zbog svojih kriminalnih i terorističkih aktivnosti 1994. godine uhićen je i smješten u Swaqa pustinjski pritvor.

Boravak u pritvoru odnosno zatvoru bitna je faza u stasanju svakog modernog terorista budući da upravo oni služe kao „sveučilišta za teroriste“. Oni koji su otišli u zatvor kao obični kriminalci iz njega izlaze kao obučeni i prekrojani ekstremisti, oni koji su već bili na granici radikalnog i ekstremističkog zatvor koriste kao mjesto za daljnju obuku i stjecanje korisnih kontakata koje će iskoristiti kada izađu van. Popularan način čuvanja kontakata bilo je zapisivanje imena i brojeva na elastičan rub od bokserica kojeg bi pažljivo čuvali i po izlasku imali sve bitne kontakte sa sobom. Pogotovo u vrijeme američkog boravka u Iraku američki kontrolirani zatvori doslovno su nudili sve mogućnosti prosječnog sveučilišta, od svakodnevnih potreba i smještaja do prostoriya za „druženje“. Budući da su Amerikanci poštovali određene slobode i ljudska prava zatvorenici su to iskoristili kao priliku za „okupljanje na jednom mjestu“ novih i stariji, učitelja i novaka i izlazili van kao istrenirani pojedinci spremni za uključenje u borbu. Najpoznatiji zatvori bili su kamp Bucca i Abu Ghraib. Tako je i al-Zarkavi u zatvoru nastavio razvijati svoju ideologiju, pisati fetve – religijske edikte, koje je kasnije stavljao na internet. Upravo time je privukao i pozornost Bin Ladena koji se počinja zanimati za mladića. Njihov prvi susret dogodio se 1999. godine u talibanskom glavnom gradu Kandaharu. Sastanku je prisustvovao i jedan od bin Ladenovih važnijih suradnika, Ayman al-Zavahiri, osoba sa već poznatim terorističkim iskustvom i jedan od prvih čiji salafizam još 80-ih prelazi u *takfirizam* – koncept koji propagira izoliranje muslimana na osnovi njihove navodne hereze te kažnjavanja istih smrtnom kaznom. Takfirizam propagira ono čemu se istinski islam protivi – ubijanje drugih muslimana, onih koji krivo slijede islam, a iz al-Zavahirijske pozicije to su šijiti. Takfirizam je odbačen od strane i sunitskih i šijitskih znanstvenika i opisan kao čisti fanatizam, a upravo ga ISIL kasnije propagira i koristi kako bi ostvario svoj cilj i očistio društvo i religiju od „nečistih“ elemenata te koriste takfističko poimanje džihada kao objašnjenje i ispriku za svoje zločine. Iako njihov prvi susret nije prošao najbolje, nisu ostavili najbolji dojam jedan na drugoga i al-Zarkavi nije pristupio al-Qa'idi, daljnja suradnja Bin Ladena i ambicioznog al-Zarkavija bila je neizbježna.

Al-Zarkavijeva zaduženja i pozicija polako rastu, ubrzo osniva vlastitu terorističku ćeliju u Iraku, Tawhid wal-Jihad (Monoteizam i Džihad) koja predstavlja vojnike Levanta spremne za operacije na području Izraela, Palestine, Jordana i drugih arapskih zemalja s ciljem promjene režima. Paralelno sa završetkom rata u Afganistanu i SAD-ove i NATO-ve opsade Afganistana, al-Zarkavi ipak odlučuje prijeći u Irak i nastavlja suradnju s Bin

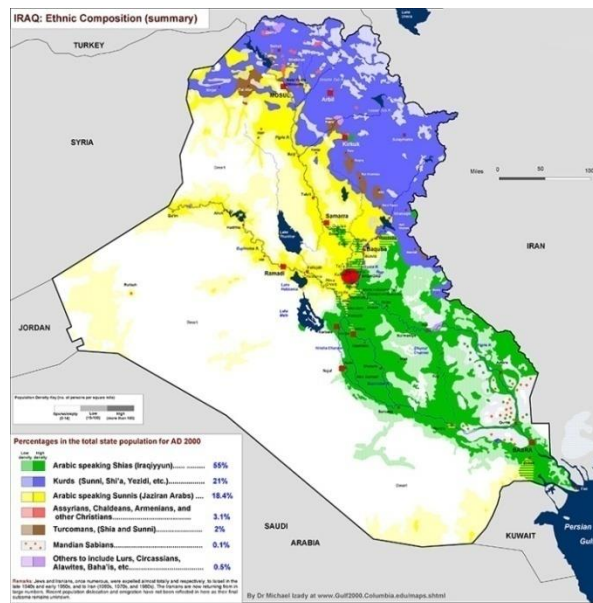
Ladenom. Iako se međusobno ne preferiraju, njihovo partnerstvo dobiva novi cilj u obliku borbe protiv SAD-a i njegovih saveznika u Iraku.

Nakon pada Sadamovog režima u Iraku al-Zarkavi je među pripadnicima tog baasističkog režima pronašao neke od najgorljivijih pristaža. Baasisti su pobornici stranke Baas, panarapske, nacionalističke stranke koja je vladala u Iraku i Siriji još od 1963. godine. Stranka zagovara jedinstvenu arapsku državu, smatra da je moderna podjela na države umjetna tvorevina zapadnih kolonijalnih imperijalista, stvorena isključivo na temelju njihovih interesa. U Iraku u to vrijeme jača sukob većinskih šijita i manjinskih sunita (v. Sliku 3). Nasilna američka implementacija demokracije u Iraku završila je sa osnovanjem Upravnog vijeća 2003. godine u kojem većinu imaju šijiti što kod manjine izaziva negodovanje i strah. Sunitski revanšizam zbog diskriminacije i obespravljivanja postaje glavna prijetnja takvom poretku, počinje se širiti priča kako će Amerikaci svu zemlju dati šijitima, ljudi se počinju boriti i otvarati vrata al-Qa'idi. To se i al-Zarkaviju stvorio pogodan teren za djelovanje, njegova mržnja prema šijitima poprima radikalne razmjere. U pismu koje je upućeno Bin Ladenu iz 2004. godine stoji: šijiti su „nepremostiva smetnja, vrebajuća zmija, lukavi zlobni škorpion, neprijatelj špijuna i prodorni otrov... Mirni promatrač i znatiželjni gledatelj će shvatiti da je šijitizam nadolazeća opasnost i istinski izazov“ (Weiss, Hassan; 2015: 49). Njegova genocidna retorika popraćena je i genocidnim ponašanjem koje je postavilo temelje i kasnijim ISIL-ovim postupcima, a zahvaljujući svojim metodama i mržnji prema šijitima zaradio je titulu „šejh koljača“. Al-Zarkavijeva je ideja bila izazvati građanski rat tako da se isprovocira šijite da napadnu sunite koji će potom bijesni krenuti u borbu. ISIL svoju kasniju taktiku i Siriji i Iraku temelju na istoj ideji – teži izazvati reakciju šijita koji će potom potjerati sunite pod ISIL-ovo okrilje i zaštitu. Istu taktiku primjenjuje u i u novije vrijeme napadima na europske gradove, pogotovo one sa visokim udjelom muslimanskog stanovništva. Napadom na Pariz u studenom 2015. godine primjerice ciljalo se isprovocirati vojnu intervenciju Zapada u muslimanskim zemaljama što bi pak povećalo nezadovoljstvo muslimana Zapadom. Istovremeno bi se povećale predrasude prema sunarodnjacima muslimanima što bi kod njih izazvalo otuđenost i krizu identiteta te bi se prije odlučili suprotstaviti natrag i priključili se borbi u Siriji. Al-Zarkavi je među prvima odlučio spojiti masovne medije sa prizorima ekstremnog nasilja, posebice prizorima odsjecanja glava. Kao što i sami znamo danas je to vrlo popularan ISIL-ov postupak, gdje brojne svoje zarobljene žrtve, uglavnom strance koji će izazvati još više senzacije na Zapadu, dovode u narančastim kombinezonima pred kameru i javno smaknu. Al-Zarkavi je također potaknuo kombiniranje i iskorištavanje mogućnosti

moderne tehnologije, masovnih medija i internetske propagande, a ISIL je to sve poboljšao i korištenjem prenosi društvenim mreža podigao na još višu razinu.

Slika 3: Etnički sastav Iraka - Šijiti prikazani zelenom bojom, Kurdi plavom, a suniti bijelo-žutom

Izvor: Michael Izady, 2000.

U listopadu 2004. al-Zarkavi odlučuje službeno dati prisegu vjernosti, *bayat*, al-Qa'idi, a njegova organizacija Tawhid wal-Jihad mijenja ime u al-Qa'ide u Zemlji dvije rijeke odnosno kako je Washington to skratio – al-Qai'da u Iraku (AQI) i al-Zarkavi postaje Bin Ladenov zapovjednik na terenu, emir al-Qa'ide u Iraku. Njegove ovlasti se šire, radikalizam jača, ali samo vodstvo al-Qa'ide ne odobrava njegov fanatični antišijizam niti njegove metode. 2004. godine Abu Bakr Naji prikazao je al-Zarkavijevu strategiju u tekstu *Idarat al-Tawahhush* odnosno *Upravljanje divljaštvom*, u obliku kombinacije terenskog priručnika i manifesta za osnivanje kalifata, koji je objavljen na internetu te je distribuiran među ISIL-ovim zapovjednicima, ali i običnim vojnicima. U njemu su mogli pronaći religijska objašnjenja i odobravanja svojih metoda i ciljeva te se tekst dosta usmjerio na objašnjavanje džihada kako bi mladi članovi mogli shvatiti njegovo pravo značenje i razlikovati ga od ostalih standardnih religijskih dužnosti.

Američke snage su bombaškim napadom 7. lipnja 2006. ubile al-Zarkavija, a na njegovo mjesto Mudžahedinsko vijeće postavlja Abu Ayyuba al-Masrija, ratničkog imena Abu Hamza al-Muhajir. Novi vođa AQI-ja uvodi i nove promjene: nastavio je proces irakizacije organizacije i objavio da je AQI dio grupacije domaćih islamskih pokreta otpora koje je on imenovao kao Islamsku državu u Iraku (ISI). Teritorij je obuhvaćao širok prostor i brojne pokrajine, a na čelo ISI-ja postavio je Abu Omar al-Bagdadija. Al-Masri je imao dalekosežne planove sa organizacijom usmjerene na borbu protiv zapadne ideologije, a njegova suradnja s al-Bagdadijem bila je vrlo taktički osmišljena: dok je al-Masri bio važan faktor u regrutiranju stranih boraca i održavanje odnosa sa al-Qa'idom, al-Bagdadi se za al-Qa'ida nije htio preotvoreno vezati kako ne bi izgubio podršku lokalnih sunita koji su bili orijentirani na nacionalistički džihad i oslobađanje Iraka, a ne za stvaranje islamske države. ISI je svoj utjecaj nastavio širiti, a kroz recidivizam, sklonost vraćanju starom, nepoželjnom ponašanju, primili su u svoje redove velik broj bivših zatvorenika koji su odslužili svoje vrijeme u „akademiji za teroriste“ tj. zatvoru. U Iraku se diže *Sawha – Buđenje*, pokret u kojem se brojne domaće grupe udružuju u borbu protiv ISI-ja i dobro ga izmučio iako je sama borba u konačnici bila relativno neuspješna. No kasnije je ISIL dobro proučio napravljene greške i različitim se mjerama osigurao da se takvo nešto njemu ne dogodi.

Godine 2009. potpisan je Sporazum o statusu snaga (SOFA) između Washingtona i Bagdada koji je zahtijevao da se pritvorenici pod američkom kontrolom ili puste ili premjeste u zatvore pod iračkom jurisdikcijom i da Amerikanci napuste iračke gradove do 30. lipnja 2009. Iako je formalno bio sporazum više je doživljen kao pobjeda Iraka nad SAD-om, a većina puštenih zatvorenika vratila se svojim starim, pobunjeničkim aktivnostima. Konačno povlačenje američkih snaga protegnulo se do 2011. godine jer je određeni broj jedinica još ostao kako bi obučavali tamošnje snage. Irak pokušava vojno i politički stati na vlastite noge, no aktivnosti drugih grupacija mu to otežavaju. U tom periodu odvijaju se četiri faze rasta ISIL-ove ratne kampanje, kako ih je nazvala Jessica Lewis McFate sa Instituta za ratne studije: 1. Faza) uključuje napad na zatvor Tasfirat u Tikritu i oslobađanje stotinu pritvorenika, pri čemu je više od polovica al-Qa'idinih operativaca; 2. Faza) napadanje tzv. „Zelene zone“, lokacije između pravog Iraka i poluautonomne zone kurdske regionalne vlade kako bi se profitiralo od stvaranja tenzija na relaciji Erbid-Bagdad; 3. Faza) aktiviranje eksplozivnih naprava VBIED-ova po Bagdadu s ciljem poticanja lokalnih nemira između iračkog premijera al-Malikija i sunitskih prosvjednika; 4. Faza) koja je počela polovicom

svibnja 2013.godine s ciljem teroriziranja i ubijanja šijita i pokretanja drugog sektaškog građanskog rata. (Lewis; 2013 cit.prema Weiss, Hassan; 2015: 133)

Do 2014. godine smatralo se kako je Abu Omar al-Bagdadi uspostavio kalifat, sagradio „prvu državu u 'modernim' vremenima kojoj su temelje udarili isključivo mudžahedini – aktivni sudionici džihada – u srcu muslimanskog svijeta samo na korak od Meke, Medine i Jeruzalema.“ (Weiss, Hassan; 2015: 153)

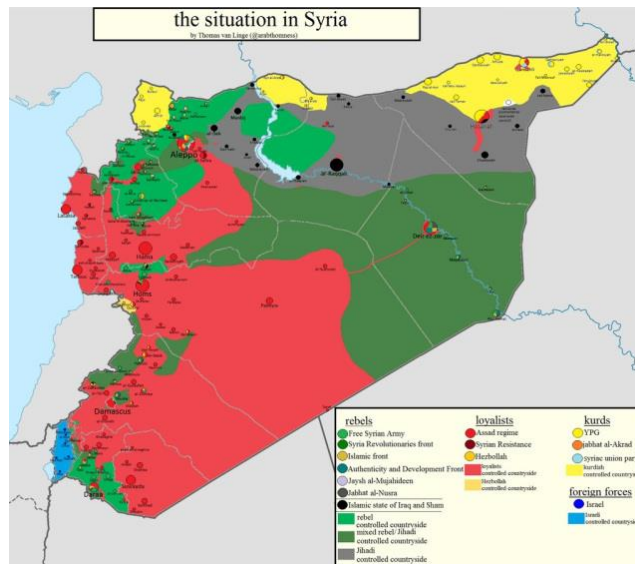
Nakon duge potrage Amerikanci su uspjeli locirati lokaciju gdje se nalazi al-Masri i saznali da se na istoj lokaciji skriva i dosad gotovo neviđeni al-Bagdadi te su ih smaknuli obojicu. Njihova smaknuća su predstavljala svojevrsni odraz slabosti ISI-ja obzirom da su obojica vođe stalno upozoravali i naglašavali važnost operativnog opreza i spremnosti. Kao jedinstvenu zamjenu za obojicu ISI-jevo Savjetodavno vijeće Shura imenovalo je Ibrahim Awwad al-Badari, ratničkom imena pod kojim je i javnosti postao poznat – Abu Bakr al – Bagdadi. Kao i kod svake promjene vlasti u organizaciji su se dogodile neke izmjene. Iako je al-Bagdadi bio uvjereni takfirist njegove kadrove su zauzeli brojni baasisti i članovi bivšeg Sadamovog režima što vodstvo al-Qa'ide nije podržavalo. Dosta se sličnosti moglo naći između al-Bagdadija i Sadama, a najveća je razlika bila u razmjerima ideološkog ubilačkog sektaštva – Sadam nije nastojao ubiti baš sve šijite dok ih je al-Bagdadi htio istrijebiti.

Nemiri i revolucije sele se duž Bliskog istoka pa tako revolucija i građanski rat izbijaju i u Iraku susjednoj Siriji 2011. godine otkad se borbe vode između snaga predsjednika al-Asada i pobunjenika koji žele svrgnuti predsjednika i vladajuću stranku Baas. Al-Bagdadi koristi nestabilnu situaciju kako bi krenuo u širenje islamskog kalifata na područje Sirije te propagandom i spletkarenjem pridobiva pobunjene sunite na svoju stranu. Isto radi i al-Qa'ida - nedugo nakon izbijanja revolucije šalje svoje ljude u Siriji gdje se ubrzo uspostavlja organizacija al-Nusra, ogranak al-Qa'ide u Siriji na čelu s Abu Mohammad al-Jolanijem, s navodnim ciljem oslobađanja sirijskog naroda od tiranskog al-Asadovog režima, ali s puno vlastitih ciljeva u pozadini. U međuvremenu se al-Qa'idini emirati sve više počinju doživljavati kao razočarenje u očima onih koji su podržavali nastajanje Islamske države. Primjerice u emiratu u Pakistanu 2014. godine vladajući zakoni bili su plemenski, a ne šerijatski, djeca su išla u standardne škole koje je osnovala sekularna vlada, žene su se slobodno kretale i bile izmješane s muškarcima itd. Nezadovoljstvo ovakom organizacijom rezultiralo je izbijanjem građanskog rata usred sirijskog građanskog rata u kojem se al-Nusra se počela boriti protiv ISIS-a. Nakon ISI-jevog zauzimanja Raqqa, strateški važnog sirijskog

grada, al-Bagdadi u svom obraćanju javnosti 8. travnja 2013. javno obznanjuje ujedinjavanje ISI-ja i al-Nusre i jedinstveni, međunarodni džihadistički pokret nazvat Islamska država Iraka i Šama (ISIS) odnosno Islamska država Iraka i Levanta (ISIL). Al-Jolani to kategorički odbija i svoju vjernost daje al-Qai'di. Istovremeno al-Bagdadi pažljivo slijedi prošle al-Zarkavijeve postupke i greške u upravljanju s AQI-jem, popunjava svoje redove bivšim Sadamovim ljudima i jača svoju poziciju u Iraku te zauzima poziciju zapovjednika internacionalne vojske terora. U Siriji se, uz aktualni građanski rat, različite skupine ujedinjuju u borbi protiv ISIL-a i ta se nadmetanja za teritorij, strateški bitne gradove i mjesta nastavljaju do danas. Obzirom da ISIL nije odustajao od borbe protiv al-Nusre, 2. veljače 2014. godine i globalna al-Qa'ida službeno raskida svoje veze i suradnju sa ISIL-om izdajući službeni proglas kako: „ISIS nije ogranak Qaidat al-jihadske (al-Qa'idin službeni naziv) grupe, nemamo organizacijskih veza i nismo odgovorni za njihove postupke“ (Weiss, Hassan; 2015: 249).tim raskidom mijenja se i jurisdikcija nad sirijskim teritorijima. Područja koja su nekad bila isključivo pod pobunjenicima ili džihadistima sada su izmiješana i oslabljena, ISIL-ovo područje kontrole se proširilo, a teritorij lojalista režima smanjen je (v. Sliku 4 i 5). U tom trenutku i dan danas se na području Sirije međusobno bore grupacije poput Slobodne sirijske vojske (FSA), ISIL-a, al-Qa'ide i al-Nusre, Islamskog fronta, Hezbollaha te brojne druge, manje grupacije koje surađuju s navedenim skupinama, a sve se grupe zajedno mogu podijeliti na četiri velike skupine: pobunjenici protiv al-Asadovog režima, među koje se službeno ubrajaju i FSA i ISIL; lojalisti režima u koje se ubraja Hezbollah; Kurdi i njihove grupacije te strani borci. Valja istaknuti da, unatoč razlici u ciljevima i stajanju na zaraćenim stranama, postoje dokazi o povremenoj, neslužbenoj suradnji među suprotstavljenim skupinama kada su u pitanju zajednički, obostrani interesi ili međusobna korist i pružanje pomoći prilikom ostvarenja vlastitih ciljeva.

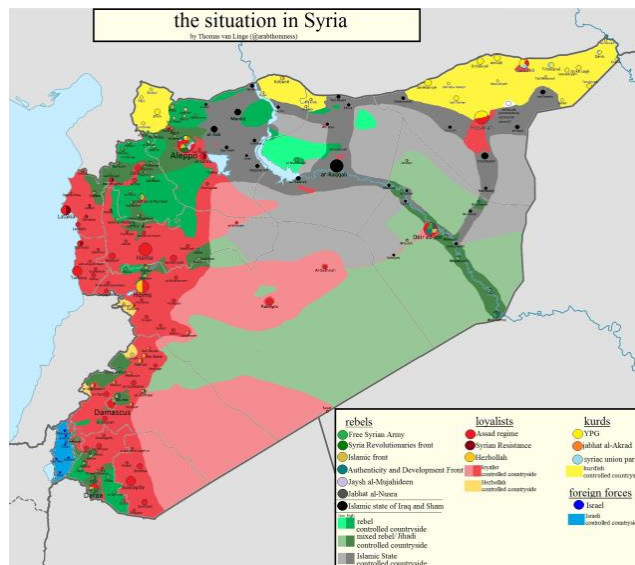
Slika 4: Sirijski teritoriji prije raskida ISIL-a s al-Qa'idom

Izvor: Thomas van Linge, 2014.

Slika 5: Sirijski teritoriji nakon raskida ISIL-a s al-Qa'idom

Izvor: Thomas van Linge, 2014.

3.2. ISLAMISTIČKO OBJAŠNJENJE ISIL-OVIH CILJEVA

ISIL koristi islam kao izvor svojih ciljeva, razloga, motiva i legitimnosti korištenih metoda. Islam teži da njegova učenja budu proširena globalno, da obuhvate sve aspekte života i da se uspostavi svojevrsna islamska država odnosno islamska, muslimanska *ummah*, zajednica koja predstavlja zajedništvo svih muslimana svijeta neovisno o političkim,

geografskim i nacionalnim granicama. Cijelim *ummahom* vladao bi šerijatski zakon, univerzalni božji zakon koji je Allah iznio pred proroka Muhameda, koji se primjenjuje u svako vrijeme i na svakom mjestu te uređuje sve aspekte ljudskog života. Podijeljen je na 5 kategorija: ono što je Allah naredio; preporučio, ali nije napisao kao obavezno; ostavio zakonom neodređeno; otklonio, ali ne i izričito zabranio; zabranio. Šerijat koliko god je određen, toliko ostavlja mjesta manipulaciji i doradenoj interpretaciji. Islam tradicionalno dijeli svijet na kuću Islama (*dar-al-Islam*) i kuću rata (*dar-al-harb*), a po džihadističkoj interpretaciji islama konflikt među njima neće prestati sve dok cijeli svijet ne prijeđe u kuću Islama i u njemu ne zavlada kalifat, čija je uspostava upravo glavni ISIL-ov cilj. Kalifat u islamskoj državi predstavlja ujedinjenu, transnacionalnu vladu koja vlada cijelim *ummahom* i brine se o pravilnoj provedbi šerijatskog zakona, a na njemu je čelu kalif, „Allahov veleposlanik na zemlji“. Prema šerijatskom zakonu kalifat je hijerarhijski najviši oblik političke organizacije života na zemlji i njegovi podložnici mogu iz njega izvući maksimalnu dobit samo ukoliko mu se u potpunosti predaju. Vječni sukob unutar muslimanske zajednice potječe iz problema Muhamedovog nasljednika kojeg on, prije svoje smrti, nije službeno odredio niti dao odrednice na temelju kojih se novi nasljednik pronalazi i proglašava. Manjak smjernica za pronalaženje nasljednika podijelio je muslimane šijite koji vjeruju da svaki sljedeći kalif mora dokazano biti Muhamedov krvni potomak i sunita koji vjeruju da kalif može postati bilo tko, neovisno o krvnoj lozi.

ISIL se poziva na islam i vjeru, a svojim postupcima krši jednu od glavnih smjernica islama i šerijatskog zakona – da se drugo ljudsko biće, pogotovo musliman, ne ubija. ISIL-ovci pripadaju grupi sunita i njihova radikalna, ekstremistička vjerovanja ne dopuštaju postojanje i suživot sa neistomišljenicima. Oni teže ukinuti državljanstva i državne granice, pogotovo na području Bliskog istoka budući da je većina tamošnjih granica nastala kao rezultat imperijalističkih pretenzija Zapada stoga svako priznavanje takvih granica znači i priznavanje, prihvaćanje i slaganje za Zapadom i njihovom „nemoralnom“ ideologijom, teže pritom ubiti sve koji im se nađu na putu i ne pokore, a šijite po mogućnosti istrijebiti. Osnovne principe međunarodnog zakona o ratnom konfliktu krše, ratne zarobljenike muče i ubijaju.

Jedan od njihovih karakterističkih metoda napada i poseban kadar vojske, bombaši samoubojice, također svoje objašnjenje pronalaze u religiji. Osim što si žrtvovanjem za Allaha osiguravaju vječnu slavu u svojoj religiji i zajednici te odlazak u raj gdje ih čekaju djevice i vječno blagostanje, religijska samoubojstva su povezana i s motivom pročišćenja i

osjećajem poniženja pred bezgrešnim božanstvom. Veličanjem nečeg savršenog poput božanstva običnim smrtnicima izaziva osjećaj srama i gađenja pred samim sobom, a u postupku žrtvovanje sebe pronalaze pročišćenje. U džihadu ta se spremnost pokoravanja i žrtvovanja sebe u ime višeg cilja naziva *martyrdom*.

3.3. PROFILI ISIL-OVIH BORACA

Za potrebe svoje knjige M. Weiss i H. Hassan uspjeli su obaviti desetke intervju sa ISIS-ovim članovima iz Sirije i Iraka, iz različitih sektora, zanimanja, uspjeli sažeti iz kojih ili kakvih društvenih skupina sve dolaze i zaključili što je to što ljude privlači u ISIS-ove redove. Zaključak im je da je to što ih vuče ISIS-u isto što se može pojaviti u bilo kakvom drugom pokretu, ideološkom, vjerskom, totalitarističkom itd. Ključ je u njihovoj moći uvjeravanja.

Postoji mnogo primjera mladića koje je ISIL, iz prve, privedeo na ispitivanje zbog njihovih upitnih aktivnosti, a nakon razgovora s određenim ljudima mladići se u konačnici zavjetuju na vjernosti al-Bagdadiju. Mnogi su od njih u intervjuu tvrdili da ih je ISIS-u privukao „intelektualizam i njihov način širenje religije i borbe protiv nepravde“ (WEISS STR 201). To što su oni nazivali „intelektualizam“ u principu se svodi na vješto korištenje povijesnih podataka, retorike, vjerske i islamske hermeneutike retorički pažljivo upakirane u predavanje nakon kojeg mladići požele biti dio tog velikog, revolucionarnog pokreta. Ono što je ISIS zapravo radio je vješto korištenje religije kao motiva i argumenta, karakterizirao sebe kao predstavnika „puritanskog islama“ koji ima cilj u ova zastranjela i griješna društva ponovno donijeti čisti, istinski islam, rasklapali su mladiće psihički i ponovno ih sklapali po modelu i stanju uma svoje slike i prilike, kreirali im razmišljanje koje im je odgovaralo. Nakon priključivanja od mladića bi se moglo čuti samo oduševljenje, sentimentalno preuveličavanje i idealiziranje organizacije. Vještinu i moć uvjeranja nisu naravno imali svi nego pojedinci koji su tu vještinu pretvorili u jedno od najjačih oružja organizacije.

Namamljene mladiće M. Weiss i H. Hassan su, po njihovim karakteristikama i motivima priključivanja, podijelili u sljedeće skupine:

- 1) Novak – najviše mladići, tinejdžeri koji, privučeni razgovorima i predavanjima, preuzimaju radikalnu ideologiju, napuštaju svoje domove i obitelji i unatoč njihovom protivljenju odlaze se boriti na strani ISIS-a;
- 2) Kurd – iako je neobično da jedan Kurd pristupi ISIS-u (obzirom da su ISIS-ovi viši kadrovi uglavnom popunjeni bivšim sadamistima baasističkog režima koji je odgovoran za genocid nad Kurdima u prošlosti), ISIS zapravo tvrdi da je slijep na etničke razlike i da gleda samo na „pravu“ vjeru te se neće borit protiv Kurda zbog njihove etničke pripadnosti već protiv nevjernika među njima, a svi su Kurdi muslimani dobro došli;
- 3) Sednayini ultraekstremisti – skupina takfirista koja dominira ISIS-ovim srednjim i višim kadrovima. Sastoji se od bivših pritvorenika iz Sednaya koji su svoju ekstremnu ideologiju preuzeli u zatvoru ili i ranije, a koju su rijetki dijelili. Sukob ISIS-a i drugih džihadističkih i islamističkih skupina doživjeli su kao presliku onog što su i sami susretali u zatvoru na temelju svog ideološkog opredjeljenja te su se poistovjetili s ISIS-om;
- 4) Neodlučni–Neopredjeljeni – oni sa islamističkim i ideološkim uvjerenjima, ali opredjeljeni na takfirističku, radikalnu ideologiju priključuju se ISIS-u iz tri razloga: a) ISIL je pregazio njihove teritorije i postao jedina opcija među islamističkim frakcijama; b) bili su impresionirani ISIS-ovim vojnim junaštvom protiv suparničkih grupa; c) razišli su se sa svojim prijašnjim grupama jer im se ISIL čini disciplinarniji, organiziraniji i spremniji;
- 5) Politikanti – ovdje se ubrajaju oni koji se priključuju ISIL-u smatrajući ga političkim projektom. ISIL u tom trenutku predstavlja jedinu opciju za sunitske muslimane s kojima se loše postupalo u prošlosti. Objašnjavaju sukobe na Bliskom istoku kao sukob između sunita i koalicije predvođene Iranom u kojem je ekstremno nasilje nužno sredstvo za suzbijanje i pariranje šijitskoj hegemoniji. U ovu kategoriju ulaze uglavnom visokoobrazovani ljudi koju popunjavaju ISIL-ove niže kadrove i baznu podršku;
- 6) Pragmatičari – obzirom da je ISIL zavladao područjem na kojem žive i nametnuo svoju vlast i kontrolu nad svakodnevnim namirnicama i uslugama, ova skupina ljudi podržava ga iz jednostavnih i pragmatičnih razloga, čineći tako svoju svakodnevnicu jednostavnijom;
- 7) Oportunisti – tu spadaju pojedinci koje je ISIL privukao iz vlastitih ambicija. U tom članstvu vide priliku za borbu protiv suparničke skupine, za napredovanje u vojnoj ili

političkoj hijerarhiji ili kao priliku da sa ISIL-ovim brutalnim metodama „pravde“ ostvare vlastitu osvetu za neke prošle nepravde, prekršaje ili zločine;

- 8) Strani borci – za razliku od boraca pridošlih sa domaćih područja, motivacija stranih boraca drukčija je kao i njihova percepcija o tome što se zapravo događa na tim područjima koja je izmanipulirana taktičkom propagandom, uljepšavanjem stvarnosti i praznim obećanjima. Prema stručnjaku za radikalizaciju Shirazu Maheru digitalne aplikacije i platforme za društvene medije poput Twittera, Facebooka i ruske alternative Facebooku, Vkontakte unutar bivšeg sovjetskog konteksta revolucionarizirale su džihadističku propagandu (Weiss, Hassan; 2015: 214). Pogledamo li strane online chatove među ISIL-ovim regrutima sa Zapada pronaći ćemo pitanja o videoigrama, raširenosti interneta i dostupnosti proizvoda poput Nutelle i gela za kosu što samo prikazuje nerazumijevanje situacije i događaja u koje se upuštaju. Proces prelaska na islam i radikalizacija su kod svih prilično slični. Mladići odjednom počinju govoriti o svjetskoj nepravdi prema muslimanima, o lažima i teorijama zavjere protiv Zapada, manjku morala u društvu, prelaze na islam i okružuju se ljudima iz muslimanske okoline koji to ohrabriju i potiču. Započinju online komunikacija s regrutantima koji im uz objašnjavanje ciljeva Islamske države daju obećanja o boljem životu, stavovi mladića postaju radikalniji, puni mržnje, odbacuju sve što im je do tad bio dio normalnog života, otuđuju se od svoje okoline, obrazovanja i obitelji sve dok se u konačnici jednog dana ne upute u borbu.

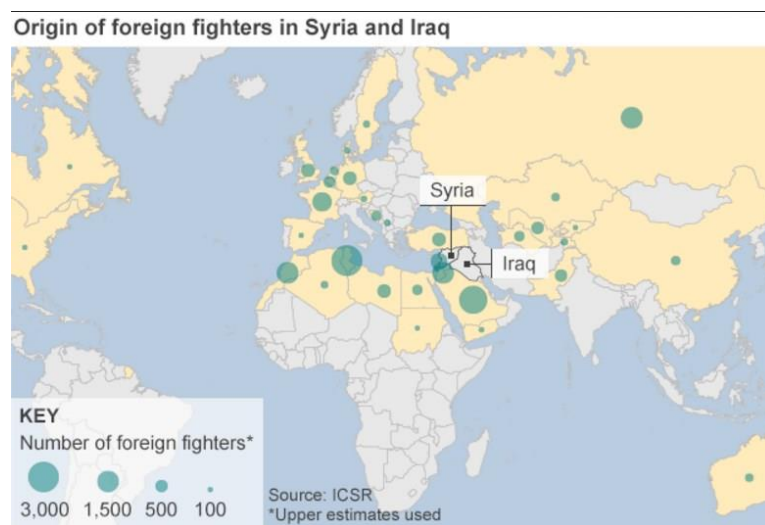
U istraživanjima je zamijećen i kadar stranih boraca koji sebe doživljavaju misionarskim džihadistima koji odlaze u rat sa samonametnutom obvezom zaštite žena i djece, kadar „tragača za mučeništvom“ čiji je jedini cilj izvesti samoubilački napad kako bi se proslavili u analima svoje religije te kadar čistih avanturista, adrenaliskih ovisnika, muslimana koji ne prakticiraju vjeru već odlaze u rat kroz umiješanost u kriminal i iz avanturizma.

Studije sa Maherovog ICSR-a (International Center for the Study of Radicalization and Political Violence) pokazuju broj od 11 000 boraca iz 74 države koji su se do 2013. godine priključili ISIL-u, a od toga je 18% iz zapadne Europe, najviše iz Francuske i Velike Britanije. U rujnu 2014.godine CIA pak govori o broju od 15 000 stranih boraca u Siriji od kojih je barem 2 000 iz zapadnih zemalja, a najviše ih dolazi iz zemalja Bliskog istoka i

Sjeverne Afrike poput Saudijske Arabije, Libije i Tunisa (Maher; 2014/Al Jazeera; 2014 cit.prema Weiss, Hassan; 2015: 215-216). Od bližih zemalja najviše boraca dolazi iz Tunisa i Saudijske Arabije (v. Sliku 6). Zemlje iz kojih podržavatelji i simpatizeri ISIL-a najviše tweetaju su Saudijska Arabija i Sirija, a zemlje u kojima su ljudi pokazali najveću zabrinutost zbog rastućeg islamskog ekstremizma su Francuska, Španjolska, Nigerija i Libanon. (<http://indy100.independent.co.uk> – 17.05.2016.)

Slika 6: Porijeklo stranih boraca u Siriji i Iraku

Izvor: BBC, 2016.

Kako bi borci bili dodatno snažni, motivirani i energični pojavili su se dokazi da im organizacija distribuira drogu, tablete amfetamina koje im omogućuju da ostanu puni energije i budni. Ova droga naziva se Captagon, a glavni su sastojci, uz amfetamin, kofein i slične supstance. Izjave raznih svjedoka, od preživjelih u napadu na Pariz do djevojaka koje su uspjele pobjeći iz zarobljeništva, potvrđuju kako su napadači djelovali nadrogirano, ne posve prisutno i dodatno agresivno. Ove tablete popularne su na području Bliskog istoka, a određeni mali postotak svoje zarade ISIL može zahvaliti i krijumčarenju droge.

Ironija je cijele regrutacije, propagande i pozivanja na islam što su intervjui za zarobljenim ISIL-ovim trenutnim ili bivšim članovima pokazali kako određeni postotak boraca nižih kadrova i običnih vojnika, pogotovo lokalnih muškaraca s područja dugogodišnje iscrpljenog Iraka, u srednjim dvadesetim godinama i nadalje, kada mladenačka zaludenost popušta, ne vjeruje u ideju Islamske države i uspostave kalifata, a svoju motivaciju i volju za

borbu ne pronalaze u ISIL-ovim idejama već u plaći koju im nude. Njihov poznavanje islama i religijskih učenja je relativno nisko, a najveći motiv im je briga za vlastitu obitelj u teškim vremenima. Mnoge od njih ISIL je prisilio na priključenje ili postao jedina opcija za preživjeti i osigurati sigurnost svoje obitelji prema kojoj pokazuju najvišu razinu privrženosti.

3.3.1. ISIL i djeca

Djeca spadaju u posebnu kategoriju ISIL-ovih boraca. Još fizički i emocionalno nezrela, a već ih se uči kako držati i pucati iz puške, kako i zašto ubijati, približava ih se radikalizmu i vjerskom ekstremizmu od malih nogu. Koriste ih kao obične vojnike, bombaše-samoubojice, špijune, propovjednike, kao dio svojih propagandnih videa u kojima se puštaju snimke njihove pogibelji kako bi se ukazalo na njihovo mučeništvo, što u obliku žrtvovanja za svoju vjeru i cilju, što zbog stranih sila koje ih ugrožavaju. Upoznaje ih se s nasiljem putem igračaka, puštaju im se snimke egzekucija i ekstremnog nasilja, od početka ih se približava smrti, krvi, ljudskom tijelu i trenira na brutalnost pa se tako primjerice dopušta dječacima da igraju nogomet sa odrubljenim glavama neprijatelja. Dok se dječaci izloženi poduci, djevojčice tzv. "bisere kalifata" pokriva se, uči kućanskim poslovima i čuva da jednog dana služe dječacima.

Smatra se da je od 1. siječnja 2015. do kraja ožujka 2016. godine snimljeno pogibanje 89 djece. Od toga je većina poginula u Siriji, a ubijena u Iraku. Od tih 89, 39% poginulo je detoniranjem improviziranih eksplozivnih naprava, 33% poginulo je kao vojnici, 4% izvršilo je samoubilačke napade na civile, a 6% je poginulo u ulozi propagandista u brigadama ISIL-a. (<http://globalanalitika.com> - 17.05.2016.) UNICEF je pak, od kolovoza do veljače 2015./2016. godine pobrojao 254 djeteta koja je ISIL koristio u propagandnim snimkama. (<http://www.express.hr> – 18.05.2016.)

Većina djece rođene ili odrasle u kalifatu indoktrinira se od početka i trenira da postanu teroristi. Ideja koju potvrđuju i autori UN-ovog izvještaja „*Djeca Islamske države*“ je da će ta djeca postati bolji i opasniji borci od trenutnih jer umjesto da su preobraćena na radikalnu ideologiju njih se indoktrinira od najranije dobi i uči ih se ekstremnim vrijednostima i stajalištima od rođenja (<http://www.theguardian.com> – 17.05.2016.). Dio te djece potomci su boraca ISIL-a, a dio ISIL otima i odvodi ih u svoje škole. Do sada se računa da je ISIL samo iz iračkog Mosula i njegove pokrajine oteo oko 800-900 djece u dobi od 15-19 godina. Djeca

boraca ili podržavatelja ISIL-a od roditelja dobivaju učenje i potporu koja bi im trebala srušiti sve zdrave, urođene barijere protiv ubijanja i nasilja. Tako njihove majke dobivaju priručnike s pričama za laku noć koje veličaju pojedince predane islamu i njihove postupke. Djeci se te priče moraju čitati svaku večer kako bi se „probudila ujutro sa željom za borbu“. Kod otimanja djece postoje slučajevi kada se nakon par mjeseci takve edukacije dopusti djetetu da vidi roditelje i samo donese odluku želi li se vratiti doma s roditeljima ili nastavili ISIL-ovu obuku i borbu. Zapanjujuće velik broj njih tada okreće leđa svojim obiteljima.

U najnovijem propagandnom videu u kojem su korištena djeca, objavljenom 30.04.2016., prikazane su scene dječaka u punoj ratnoj spremi kako prolaze obuku, a u pozadini dječji glasovi na francuskom jeziku pjevaju o osveti i upozoravaju Zapad da se čuva. Video je prošao analizu psihologa portala Globalna Analitika koji su došli do zaključaka kako ovakav video predstavlja krajnju zlouporabu djece koja su vidno izmanipulirana i izložena razvoju najnegativnijih osobina ličnosti, manjku osjećaja empatije za svakog to nije dio njihove grupe, slijepog uvjerenja kako je ISIL-ov cilj jedini u potpunosti ispravan, a metode opravdane. Djeci su ovakvom edukacijom uskraćene bilo kakve šanse za normalan razvoj zdravih osobina ličnosti, normalnih mehanizama funkcioniranja koji se ne temelje na mržnji i potrebi za ubijanjem te su uskraćena za razvoj vještina koje bi im omogućile da jednog dana postanu normalni, ravnopravni pripadnici jedne stabilne ljudske zajednice. Umjesto toga, vrlo je vjerojatno da će zadržati ove naučene, patološke osobine ličnosti koje će im zapečatiti život na marginama svakog društva, neovisno što se dogodi s ISIL-om u budućnosti (<http://globalanalitika.com> – 17.05.2016.).

3.3.2. Žene u Islamskoj državi Iraka i Levanta

Kao što je već spomenuto, svugdje diljem Islamske države na snazi je šerijatski zakon koji regulira sve aspekte života, a posebno je strog i represivan prema ženama. Žene prema šerijatu moraju biti pokriveno od glave do pete uključujući šake na kojima moraju biti rukavice. Zakon o pokrivanju žena ide toliko daleko da su i ženska lica na kutijama boja za kosu prešarana markerom kako se ne bi vidjela. Njihova je uloga u društvu i zajednici svedena na minimum – funkcija je žene da se brine o svom suprugu, udovoljava njegovim potrebama, rađa mu i odgaja djecu, posprema kuću i priprema hranu. Računa se da je na području Islamske države trenutno oko 31 000 žena trudno, a na njihovu djecu ISIL gleda kao na svoje buduće djecu-vojnice. Edukacija nije ženama samo zabranjena već se smatra

potpuno nepotrebnom. Jedina edukacija koju bi trebale imati traje od 7-15 godine i obuhvaća islamističko vjersko učenje, arapski i učenje Kurana te stjecanje vještina poput kuhanja i šivanja kako bi se ženu pripremilo za njenu središnju ulogu u kućanstvu. Žena ne smije izlaziti na ulicu bez pratnje muškarca niti se obraćati drugim muškarcima na cesti. Njena prava i mogućnosti gotovo su nikakve, mora biti tiha i pokorna, u suprotnom je ugožena gotovo životno. Naime, propisa koji zabranjuju ili kažnjavaju fizičko kažnjavanje žena nema, one uvijek smatrane krivcima pa čak i kada bi bile silovane, a za kontrolu nad bilo kakvim iregularnostima i provođenje kazni zadužena je već spomenuta vjerska policija, *hisbah*. Vanbračne veze i vanbračna djeca kažnjavaju se kamenovanjem, a nema doktora koji bi se usudili izvesti pobačaj stoga ženama koje silovanjem ostanu trudne jedina opcija ostaje da same na svoju ruku izazovu pobačaj ukoliko žele izbjeći smrt. ISIL-ovi pripadnici bi vrlo često u pripojenim područjima tukli, silovali i ubijali žene, a neke bi od njih odveli sa sobom i morale bi služiti borcima kao seksualne robinje, *sabiyye*. K tome, postoji i islamski zakon – *al-sabi* – koji dozvoljava držanje žena ili djevojčica u zatočeništvu, ali pod uvjetima da su „nevjernice“, što je u ISIL-ovom slučaju značilo zarobljavanje velikog broja žena iz naroda Jazida, i da ih se ne smije silovati dok su trudne. Otišli su toliko daleko da je jedno od službenih vijeća ISIL-a donijelo javni dokument sa 15 pravila, *fatwi*, za vlasnike „robinja“, kada ih se i pod kojim uvjetima smije silovati primjerice u odnosu na menstruaciju, trudnoću, obiteljske i rodbinske veze sa zatvorenicom i tako dalje, kako bi se uspostavio red i žene zaštitile od grozota koje su im pripadnici ISIL-ovih redova činili. Unatoč pravilima, mnogi su ih svejedno kršili. Mnoge su žene bile prisiljene uzimati na silu kontracepcijska sredstva, izložene kontrolama trudnoće i nasilnim pobačajima. Ako bi im robinje u nekom trenutku dosadile prodavane su dalje drugim grupama. Trgovanje ženama postalo je potpuno normalno i održavalo bi se u maniru sajmišta na kojem bi bila podvrgnute svim kontrolama i procjenama da su zdrave i vrijedne kupovine.

Kao što postoji trend dolaska stranih boraca koji se žele boriti na strani ISIL-a, tako su i mlade žene na Zapadu izložene propagandi i lažima u kojima im se obećava dobra udaja za bogatog i dobrog muža džihadista, velika kuća, idealni životni uvjeti. No svaka koja je došla iz stranih zemalja i pridružila se ISIL-u vrlo bi brzo shvatila kako to zapravo izgleda, u uvjetima bez struje ili ikakve udobnosti. Bez obzira kakve dodatne zadatke dobile njihova je osnova funkcija bila biti dobra žena svom suprugu džihadistu i rađati mu novu generaciju džihadista.

Mnoge žene koje su uspjele pobjeći ili se osloboditi na druge načine u svojim svjedočanstvima opisuju traume koje su doživjele. Od fizičkog maltretiranja, zlostavljanja, izživljavanja nad njima, uzastopnih silovanja, nasilnih gutanja kontracepcijskih tableta ili pak nasilnih pobačaja. One koje su pokušali pobjeći, a nisu uspjele najčešće bi doživjela kaznu koju opisuju kao goru od smrti.

Takvo podcjenjivanje žena i umanjivanje njihove važnosti stvorilo je borcima ISIL-a slabu točku. Naime, njihovo je uvjerenje da ukoliko ih ubije žena, pogotovo žena koja je pripadnica manjine koju ISIL-ovci smatraju manje vrijednom, neće otići u raj. To su kao svoju prednost iskoristile kurdske žene koje su formirale specijalnu jedinicu za borbu protiv ISIL-a.

3.4. REGRUTIRANJE I PRIVLAČENJE NOVIH ČLANOVA

„Nemojte slušati o nama, slušajte nas“ najčešće korištena fraza kojom se ukazuje na ustrajnost u spriječavanju stranih medija i neprijateljskog tiska da šire i oblikuju sliku o ISIL-u u javnosti. „ISIS-ova prividna otuđenost od ovozemaljskih realnosti učinila je mnoge Arape podložnim njegovu samoveličajućem portretu božanski miropomazanog sunitskog pokreta otpora inspiriranog ranom povijesti islama i njegovim osnovama. Kako bi sačuvao svoj portret, ISIS je posegnuo za sofisticiranim setom alata propagande i dezinformiranja.“ (Weiss, Hassan; 2015: 218).

Koristeći prednosti moderne tehnologije ISIL je svoju propagandu podigao na sasvim novu razinu u odnosu na slične organizacije i situacije u povijesti. Jedan od njihovih najpoznatiji i najpopularnijih videa „*Zveketanje sabljama*“, koji se nakon objavljivanja širio po svim mogućim kanalima i društvenim mrežama zahvaljujući promoviranju od ISIL-ovih članova i koji je više puta postavljan i uklanjan sa Youtube-a i sličnih servisa, taktički je objavljen 2 tjedna prije napada na Mosul 2014. godine s ciljem prikupljanja još više regruta prije velike akcije. Sat vremena video propagande ispunjeno je nekolicinom brutalnih kadrova u kojima se prikazuje ubijanje ljudi, odrubljivanje glava, ispitivanje i mučenje službenika, nešto što su zapadni političari i diplomati smatrali da će biti previše odbojno za gledati, a kamoli da privuče ljude na sudjelovanje. Ističe se ISI-ova nadmoć nad svim suparnicima sa jasnom porukom za Iračane: ako ste šijit u nekom području u koje se umiješao ISIS trebali

biste biti prestrašeni, a ako ste sunit zašto se zamarate svojim uobičajnim, svakodnevnim poslovima kada vam jedna prisega na vjernost može sačuvati glavu i osigurati dobru budućnost?

Kako bi mobilizacija bila što lakša, a motivi i poticaju što bolji te kako bi mogli utjecajno opravdati svoje postupke ISIL se u svojoj retorici i propagandi uvelike koristi islamskom eshatologijom koja je povezana s objašnjavanjem procesa koji obuhvaća cijelo čovječanstvo i svijet, a osnovne teme s kojima se bavi i na koje se referira su smrt, uskrsnuće, raj, pakao, konačni sud. Zabilježena je u hadisima Poslanika Muhameda i uvelike se osvrće na tematiku Sudnjeg dana. Koristeći hadise i islamski simbolizam ISIL uspjeva promijeniti mišljenje skeptika i neprijatelja nudeći njemu, ali i sebi razlog, opravdanje i potvrdu za svoje postupke, ciljeve i pritom korištene metode koji, provučni kroz religijske kanale, dobivaju legitimnost i „svetost“. Zahvaljujući hadisima imaju pripremljena opravdanja za sva sredstva i metode korištenje u svrhu ostvarenja svog cilja.

Jedan hadis o bitci na kraju vremena između muslimana i kršćana u Dabiqu, mjestu u području grad Alepa, toliko je često citiran i korišten kao referentna točka da je ISIL-ov propagandni časopis Dabiq nazvan upravo po njemu. U različitim propagandnim videosnimkama vidi se al-Zarkavi kako citira taj hadis dok džihadisti, držeći crnu zastavu, marširaju: „Iskra je upaljena ovdje u Iraku i njezina vrelina se povećava – uz Alahovu dozvolu - sve dok ne spali križarske vojske u Dabiqu.“ (Weiss, Hassan; 2015: 225). Taj se citat pojavljuje na početku svakog izdanja časopisa. Online časopis Dabiq svoje je prvo izdanje doživio 2014. i od tad je ostvario još 13 izdanja, posljednje u travnju 2016. Sam časopis tvrdi da služi potrebama „jedinstva, traženja istine, migracija, svetog rata i zajedice“ (<https://en.wikipedia.org/> – 12.05.2016.). Glavna je svrha i misija časopisa širiti i potvrđivati religijsku legitimnost ISIL i njegovog kalifata te poticati muslimane na priključenje. Časopis se dotiče aktualnih i kontroverznih tema povezanih sa ISIL-ovim stavovima, odnosima i načinima ophođenja prema primjerice pripadnicima drugih vjerskih skupina, pobunjeničkih organizacija, ženama, ljudima druge rase itd.

3.5. PRIMJERI ISIL-OVOG KORIŠTENJA MODERNE TEHNOLOGIJE

Osim društvenih mreža manje je poznat primjer ISIL–ovog vještog korištenja moderne tehnologije i umreživanja aplikacija *Zello*, kodirana aplikacija za pametne telefone i kompjutore koja služi kao društveni servis koji korisniku omogućuje da uspostavi vlastitu mrežu kontakata i vlastiti kanal kojim širi audioporuke. *Zello* pametne mobitele pretvara u voki-tokije putem kojih svatko umrežen, a koga u ovom slučaju zanima ISIL, može slušati propovjedi o njemu i propovjedi njegovih klerika, a ISIL je *Zello* koristio i kao jednostavan vodič kako dati *bayat*, zavjet vjernosti, al-Bagdadiju. *Zello* je postigao iznimnu popularnost među mlađim članovima, a budući da nije toliko razvikana aplikacija ISIL-ovci su se donekne mogli osloniti na sigurnost od praćena, prisluškivanja itd.

Obzirom da je u današnje vrijeme umreživanja anonimnost veliki problem, a s druge strane ekrana i žica se vode javnosti nevidljive cyber borbe za podatke, sigurno umreživanje i online komunikacija tražili su veliku domišljatost. Tako postoje prilično čvrsti dokazi kako su članovi ISIS-a koristili igraču konzolu PlayStation 4, koja omogućuje komunikaciju i dopisivanje među igračima, za planiranje terorističkog napada na Pariz u studenom 2015. godine. Osim što su manje šanse da će se obavještajne službe toga dosjetiti kao mogućnosti i početi kontrolirati igrače konzole, forume i komunikaciju među igračima raznih offline i online igara, vlasti potvrđuju da upravo PlayStation 4 konzola zapravo ima jači sigurnosni sustav i teže ju je pratiti od primjerica *WhatsApp*, jedne od trenutno najpopularniji aplikacija za komunikaciju u svijetu.

Također postoje dokazi kako je za pripremanje tog istog napada na Pariz korištena još jedna ne toliko popularna aplikacija za komunikaciju, *Telegram*. Aplikacija je prilično slična već spomenutom *WhatsAppu*, omogućuje komunikaciju putem poruka, poziva, dijeljene slika, videa itd., a njegove su prednosti visoka razina enkripcije odnosno šifriranje kojim se izmjenjuju podatci tako da se informacije, poruke učine nečitljive onima kojima nisu upućene. Dakle poruke bi isključivo mogle pročitati osobe koje su ih poslale i osobe kojima su upućene, svakoj trećoj strani koja bi ih eventualno presrela bile bi nečitljive. Postoji opcija grupnog razgovora namijenjenog slanju obavijesti od strane administratora grupe, bez mogućnosti odgovora na obavijesti, što znatno olakšava informiranje i ažuriranje drugih o stanju i novostima te je donedavno *Telegram* bio jedna od rijetkih aplikacija s opcijom da se poslana poruka u razgovoru nakon određenog vremena trajno izbriše i ne može joj se ući u trag.

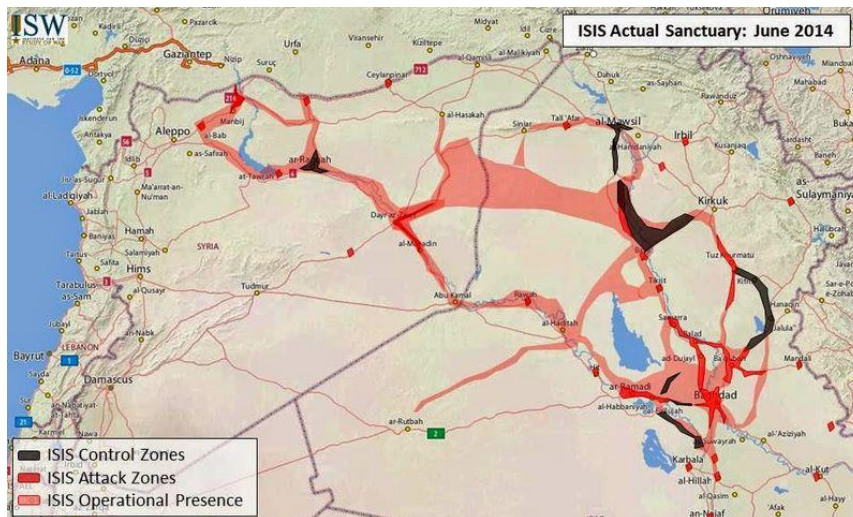
Cyber vandalizam ISIL-u također nije stran. Nedugo nakon napada na redakciju pariškog satiričkog časopisa *Charile Hedbo*, ISIL ili grupa njegovih pristaša hakirala je Twitter i Youtube naloge CENTCOM-a (United States Central Command – sekcija američkog Ministarstva obrane zadužena za prijetnje), postavljajući vojne dokumente i džihadističke prijetnje poput: „Američki vojnici, mi dolazimo, čuvajte svoja leđa.“ (Weiss, Hassan; 2015: 228). Također postoji primjer dokumenta koji objavili s naslovom “Popis umirovljenih generala“ u kojem se nalazi tabelarni prikaz imena, datuma umirovljenja i e-mail adresa američkih umirovljenih generala, postupak poznat kao *doxing* tj. dokumentiranje. Uz to u 2014. godini ostali su zapamćeni po znatnom korištenju Twittera i objavljivanju prijetnji Zapadu koristeći „hashtagove“ (# - vrsta oznake koja se koristi na društvenim mrežama kako bi se određeni sadržaj lakše našao i brže širio kroz traženje određenog pojma) u svojim prijetnjama.

3.6. KAKO ISIL DOLAZI NA VLAST I KAKO VLADA

ISIL se, osim brutalnim metodama i okrutnostima, istaknuo kao organizacija sa izuzetno uspješnim metodama vladanja, upravljanja i zadržavanja vlasti, barem na određeno vrijeme i u lokalnom kontekstu. Njihovo zauzimanje teritorija uglavnom se odnosi na sirijski teritorij budući da su u Iraku već bili prilično utjecajni, pogotovo nakon zauzimanja Mosula 2014. Godine (v. Sliku 7). Naučen primjerima i pogreškama drugih organizacija poput al-Q'aide u Iraku, al-Bagdadi je mudro slijedio savjete svog izvornika al-Zarkavija i na vrijeme omogućavao i dopuštao određene stvari kako bi zadobio simpatije lokalne zajednice u gradu kojeg zauzimaju i njihovu podršku, popuštao im i dijelio vlast s njima, iako samo prividno, a zatvorio mogućnosti razvoja nekakve pobune ili revolta.

Slika 7: ISIL-ove kontrolne zone, zone napada, zone u kojima se odvijaju operacije

Izvor: Institute for the Study of War, 2014.

Nakon zauzimanja određenog grada ISIL se iz prve odnosi neutralno i “nježno“ prema stanovništvu, preuzimajući na sebe određene administrativne poslove poput popravljivanja cesta, uređenja vrtova, škola itd. Pokušavao bi se približiti stanovništvu i upoznati ih sa al-Bagdadijevim projektom za regiju. Posredovao bi u sporovima i odgovarao na žalbe stanovništva. Istovremeno bi sve više preuzimao ulogu monopolističke organizacije nad gradom, koristio kuće kao skladišta za oružje i municiju. U neko dogleđno vrijeme na snagu bi stupio šerijatski zakon sa svojim striktnim regulacijama: žene moraju nositi tzv. „daišovsku odjeću“ – *niqab* i biti pokrivena od glave do pete, ne smiju napuštati kuću bez muške pratnje, zabranjene su frizerske usluge, šišanje brada, nema pušenja, igranja karata, ljudi moraju ići na mise, obrazovanje je ukinuto – ako se želite obrazovati idete u Daišovu školu u džamiji. Tortura i fizičko kažnjavanje poput odrublivanja glava ili udova postali bi normalni i javni, provedeni za svaki i najmanji prekršaj, redovito bi se održavali na trgu Hudud, trgu uspostavljenom u svakom gradu odmah po dolasku na vlast i namijenjenom javnim smaknućima, bičevanjima, razapinjanjima itd. ISIL je imao jednu bitnu korist od dotadašnjih al-Asadovih zločina: zahvaljujući al-Asadovim brutalnim metodama istjerivanja pravde stvoreno je ozračje „tolerancije“ prema ISIL-ovoj popularnoj metodi odsjecanja glave kao načinu osвете. No javno pogubljenje ne bi stalo samo na tome već bi se samo truplo oskvrnulo. Glavu bi nabili na stup i postavili kao upozorenje drugima, a tijelo bi vukli po cesti ili gazili automobilima dok se doslovno nebi stopilo sa tlom.

Ponekad su lokalne snage uspjevale ponovno zadobiti kontrolu nad određenim gradom, a tada bi samo stanovništvo vrlo često osjećalo i pokazalo suosjećanje s ISIL-om. Nisu im se sviđale njihove religijske ideje, ali su bili bolja opcija od dotadašnjeg načina

upravljanja pobunjeničkih grupa gdje je vladao kaos i opasnost. ISIL-ova strategija upravljanja navela je mnoge da mu se pridruže, da surađuju ili se bar ne protive njegovom upravljanju određenim teritorijem.

Prije dolaska ISIL-a sirijskim su teritorijem su najčešće vladale pobunjeničke grupe čiju je vladavinu najbolje opisati kao bezakonje koje se toleriralo. Pljačke, krađe, ubojstva bili su normalni, ljudi su morali nositi oružje pri obavljanju svakodnevnih aktivnosti da bi se mogli po potrebi zaštititi. Kako su ubrzo islamističke frakcije počele širiti svoj utjecaj, pokušavale su uspostaviti barem određenu razinu reda uvođenjem šerijatskih odbora, upravljanjem resursima i vladinim uredima. Najveća mana njihove strategije bila je što su se ustručavali striktno uvesti svoja pravila jer su se bojali otuđenja od stanovništva. ISIL-ova strategija bila je riskantnija i nemilosrdnija, ali se pokazala i učinkovitijom. Oni su nametali svoja pravila pa i od cijenu gubitka potpore. Nije se priznavali nikako suparništvo ni šerijatski odbori osim vlastitih. ISIL je uveo privid reda, razoružao stanovništvo, ubojstva i pljačke su se znatno smanjile. Bio je jedako rigorozan prema vlastitim članovima kao i prema stanovništvu i kažnjavao ih za profiterstvo ili zlouporabu vlasti. Ukratko, pokazao se kao učinkovit vladar i provoditelj zakona sa dobrim osjećajem kako naći balansiran odnos između brutalnosti i učinkovite vladavine kojom se stanovništvo dovoljno zadovolji, a dovoljno prestraši i demotivira za ikakav oblik pobune.

3.7. UNUTARNJA ORGANIZACIJA

Kao to je spomenuto, ISIL-ova je strategija bila pokušati ostati što više „nevidljiv“ lokalnom stanovništvu stvarajući im dojam slobode i kontrole, a zapravo držati sve konce u svojim rukama. Jedan od segmenata te strategije bilo je suzdržavanje od upravljanja na nižim razinama za što su najčešće angažirali lokalne ljude.

Kada bi ISIL preuzeo novi grad prvo bi se uspostavio ranije spomenuti trg Hudud za izvršavanje šerijatskih kazni, zatim njihov šerijatski sud, policija, obavještajna službe te *hisbah*, religijska policija zadužena za patroliranje ulicama i kontrolu pridržavanja šerijata. Ukoliko bi netko bio viđen da direktno krši šerijatski zakon, primjerice da žena otkrije lice i pokaže našminkane oči, bio bi odveden i adekvatno kažnjen.

ISIL je regije dijelio na *wilayate* (pokrajine, kojih je otprilike šesnaest u Iraku i Siriji) te manje upravne jedinice *qawati'* (općine). Jedan vojni zapovjednik, jedan ili više zapovjednik sigurnosti te glavni *emir* imenuju se za svaku općinu. Svi oni su odgovorni *waliju* (guverneru) (Weiss, Hassan; 2015: 294). Glavni vođe pokrajina nikad nisu živjeli u samim pokrajinama kojima su upravljali. Za novo pridobile, lokalne članove kojima još nije vjerovao ISIL je u Mosulu, nakon njegovog osvajanja, napravio novi prijedlog članstva. Novi članovi postajali bi *munasir*, podržavatelji – termin koji se razlikuje od *ensar*, naziva za lokalne članove grupe ili *muhadžirina*, naziva za strane borce. *Munasiri* bi primali plaću i popunjavali niže razine u općinskim i policijskim kadrovima. Naoružanje je bilo dopušteno zadržati dok god su borci isključivo na linijama fronte. Svatko tko od ISIL-a dobije oružje, hranu i municiju mora odslužiti određeni broj sati tjedno, a prilikom udaljavanja s bojnog polja mora odložiti oružje. Na taj način ISIL je uspevao zadržati svoju vladavinu manje primjetnom i upadljivom, a i dalje je sve imao pod kontrolom, vjerskom, političkom i vojnom. Kao glavni gradovi služili su Raqqa i Mosul. Prilikom izvođenja novih operacija ISIL-ova je prepoznatljiva oznaka bilo pretjerano pokazivanje snage, pozivanje pojačanja trebalo ono ili ne, samo da se vidi broj ljudi i izazove strah i divljenje kod suparnika.

ISIL-ova strategija „Svuda, ali nigdje“ služila je najmanje za dvije svrhe: 1) zastrašuje lokalne snage od razvijanja i poticanja pobune jer im omogućuje vodstvo nad određenim poslovima u gradu; 2) ISIL sam sebe stavlja u poziciju vrhovnog zapovjednika i rješavatelja sukoba, koji sluša pritužbe svojih stanovnika i rješava ih, pri čemu oni svoju ljutnju usmjeravaju jedni na druge, a ISIL vide kao pozitivnu figuru. Ključne grupe zaslužne za ISIL-ov uspjeh također su njihove spavajuće ćelije koje su bile raspoređene diljem Iraka i Sirije, a koje je ISIL po potrebi i prije početka osvajanja određenog teritorija aktivirao te je njihov zadatak bio „pripremiti teritorija“ za njegov dolazak, likvidirati poneku osobu itd.

Dvije godine nakon njegovog izdavanja u srpnju-kolovozu 2014. godine, na Zapad je procurio dokument pod nazivom „Principi administracije Islamske države“ u kojem se iznosi plan izgradnje državne infrastrukture i institucija, ekonomske organizacije i državne riznice, hijerarhije vlasti kojima bi se omogućilo samostalno i samodostatno funkcioniranje Islamske države. Dokument je napisan nedugo nakon al-Bagdadijevog službenog proglašavanja Islamske države i kalifata, a smatra se da je autor Egipćanin pod imenom Abu Abdullah. Skicirana je organizacija svih potrebnih vladinih sektora od obrazovanja, industrije, vanjskih odnosa, prirodnih resursa, odnosa s javnošću i vojnih kampova te se ističe potreba za asimilacijom sa stranim borcima i stvaranjem jedinstvene kulture na području Islamske

države. Ovaj priručnik na 24 strane potvrdio je da prave namjere Islamske države prelaze granice onih koje je Zapad prognozirao u početku i da doista teže uspostavi prave, samostalne države na području Bliskog istoka.

3.8. ISIL I LOKALNA PLEMENA

Bitan čimbenik za ovladavanje stabilnosti prostora Bliskog istoka njihova su plemena. Klanovi i klanovske i plemenske konfederacije čine 90% stanovništva u 4 najznačajnije sirijske pokrajine: Deir Ezzor, Hasaka, Raqqa i Dera, odnosno 30% ukupnog stanovništva Sirije pri čemu naseljavaju 60% njezinog teritorija. Baasistički se režim u Iraku i Siriji raznoliko odnosio prema plemenima. Sadam je u Iraku shvatio njihovu važnost i značaj, osobno se s njima družio i poslovao, htio je steći njihovu vjernost. Kasnije je to AQI pokušao poremetiti i napravio štetu sam sebi. S druge strane režimi obojice al-Asad u Siriji bili su nedefinirani prema njima, nisu razvili nikakav konkretan odnos, ali su ih koristili da po potrebi stvore malo razdora u društvu, a nešto kasnije ih počinju doživljavati i kao prijatelje. ISIL je taj fenomen u društvu i cijeloj situaciji okrenuo sebi u korist. Učio je na greškama svog prethodnika i na njih primjenio posebnu strategiju, drukčiju od one koju je koristio prilikom zauzimanja gradova, kako bi ih pridobio na svoju stranu. Time dobiva potencijalnog trgovinskog i poslovnog partnera, širi svoju vladavinu i broj onih koji ga podržavaju te sprječava mogućnost ponovnog izbijanja revolucije i dizanja ustanka.

Osim okupiranja područja i svladavanja al-Nusre koja je imala velik utjecaj u navedenim pokrajinama, taktika kojom su ISIL-ovci ne zauzeli već pridobili plemena na svoju stranu može se nazvati „zavadi pa vladaj“. ISIL je prvo i jedino džihadističko uporište u povijesti u kojem su se članovi istog plemena uspjeli okrenuti jedni protiv drugih. (Weiss; Hassan; 2015: 262). Takva taktika osiguravala je da će svaki plemenski ustanak protiv ISIL biti „bratoubilačkog karaktera“, a pritom će ISIL svoje snage koristiti minimalno, plemena će odraditi posao za njega. Osim nagovaranja i razgovora naravno da je i podmićivanje odigralo bitnu ulogu u razjedinjavanju plemena, najčešće u obliku prihoda od nafte i krijumčarenja. Nimalo iznenađujuće ISIL se pokazao kao dobar posrednik među sporovima. Stoga tamo gdje nije uspio zastrašiti stanovništvo svojim prijateljima ili pridobiti pripadnike plemena na svoju stranu nagovorom ili uz pomoć propagiranja „pokajanja“, prihvaćao bi ulogu „tampon zone“ i

posrednika u sporovima među plemenima. Ovisno kakav bi ishod njemu odgovarao spor bi se ili riješio i plemena bi gledala na ISIL pozitivno i sa zahvalnošću ili bi ga suptilno još više raspirio i okrenuo plemena jedno protiv drugog, a oboje prema njemu.

Koliko god u ova strategija donijela koristi, ipak ima ograničenja. Najveće ograničenje i mana je što su ga pripadnici plemena prihvatili i smatrali samo privremenom vladajućom silom koja je to postala zbog svoje sile i trenutne nadmoći. Plemena nisu odobravala ISIL ideološki, priključuju mu se jer prihvaćaju trenutnu situaciju i žele poštediti svoj da ne postane ratna zona, žele pokušati izvući nekakvu osobnu korist iz toga ili čisto potaknuta politikom sile.

3.9. FINANCIJE I EKONOMIJA

Osim što se pokazao kao uspješan provoditelj autokratske stabilne vladavine, ISIL je uspješan i sa ratnom ekonomijom, poslovanjem i financijama, kako u stvaranju profita za vlastitu organizaciju tako i s upravljanjem ekonomijom na lokalnoj razini i područjima gradova. Zahvaljujući naftnim poljima i prihodima od nafte, stvorio je vlastiti sustav pokroviteljstva nad gradovima nad kojima je vladao. Individualno gospodarenje je znatno opalo, zajednice su počele ovisiti o ISIL-u koji je uz to prisilio općinsko osoblje da radi, za razliku od dosadašnjih grupa koje su državnim službenicima dopuštale da sjede doma i primaju plaću, na zadovoljstvo stanovništva. Uvedeni su strogi propisi i kontrole kako bi se spriječilo pojedince da se koriste kaosom rata za stjecanje novih zemljišnih posjeda, pokretanje novih poslova, zabranjeno je obiteljima koje žive blizu naftnih polja podizanje vlastitih, privatnih rafinerija. Smanjene su profitne marže na osnovne energetske i prehrambene potrepštine pa su tako i cijene pojeftinile.

Nafta i krijumčarenje nafte dugo su bile osnovni izvor prihoda ISIL-u. Procjenjuje se da iz iračkih naftnih izvora ISIL dnevno proizvede oko 80 000 barela nafte, a iz sirijskih 385 000. Važnost nafte, osim prodaje i profita, leži i u opskrbi vlastitih snaga i njihove kopnene i zračne motorizirane vojne opreme. Prije zračnih napada zapadne koalicije, započetih kao strategija borbe budući da su nafta polja ISIL-ova „Ahilova peta“, smatralo se da ISIL ostvaruje dnevni profit od 1-2 milijuna dolara samo na naftu. Iako su zračni napadi utjecali na proizvodnju i zaradu, utjecaj nije bio toliko velik ni značajan. Isti sadamisti koji su

krijumčarili naftu 1990-ih sada se nalaze u redovim ISIL-a pa snalažljivost organizacije u ovom području ne iznenađuje. Osim nafte ISIL se služio različitim porezima i naplatama kako bi još malo napunio svoju blagajnu: lokalno stanovništvo bilo je primorano plaćati na električnu energiju i telekomunikaciju, nešto što je za vrijeme vladanja islamističkih grupa bilo besplatno. Uveden je *zekat*, islamski milodar koji se plaća državi, a koji se izdvaja iz godišnje uštedevine ili mirovine, zlata, datulja, drugih poljoprivrednih proizvoda, zarade i dobiti. Nametnuta je godišnja taksta za sve nemuslimane na ISIL-ovom teritoriju, pogotovo kršćane te se počeo oporezivati bilo kakav uvoz ili izvor dobara. Plijeni se imovina raseljenih ili traženih pojedinaca, zakamuflirana u kaznu zbog borbe protiv ISIL-a, pri čemu se uglavnom zaplijenjivalo oružje i municija. Donacije stranih donatora također su činile određeni postotak u ISIL-ovoj zaradi. Uz naftu, najveći profit donosio je *ghanima*, ratni plijen. ISIL je uspio zaplijeniti milijune dolara vrijednu američku i ratnu opremu od poraženih iračkih divizija, a trgovina artefaktima, umjetninama i starinama porasla je i donijela ogromnu zaradu.

ISIL-ova financijska mreža iznimno je složeno konstruirana. Sami biraju kojom će valutom trgovati, naftom, gotovinom ili krijumčarenom robom, što im omogućuje provođenje transakcija van bankovnih kanala i kroz krijumčarske rute. Za dobavljanje čiste gotovine više vole koristiti krijumčare i posrednike koji im kroz stare rute za krijumčarenje donose novac. Lokacije tih ruta prenose se generacijama, a bile su vrlo popularne i često korištene za vrijeme Sadamovog režima kada je Zapad nametnuo Iraku ekonomske sankcije. Mnogi krijumčari koji su tim rutama krijumčarili Sadamovu naftu u Kuvajt, Iran i Tursku sada rade na istim rutama spajajući ISIL i vanjski svijet.

Organizaciji im olakšava što ne ovise o prebacivanju novca preko državnih granica trgovinom već dobar dio svojih prihoda ostvaruju kroz svoje aktivnosti, lokalni kriminal i poteze poput otmica, otkupnina, stranih donacija i slično. Otmice koje su globalno podigle najviše prašine bile su otmice stranih državljana iako se ISIL nije suzdržavao ni od otimanja vlastitih, „lokalnih“ ljudi. Kako bi dugoročno pokušali spriječiti takve situacije, a uz teški pristanak obitelji otetih pojedinca, američka i britanska vlada odlučile su po pitanju ISIL-ovih zahtjeva za otkupninom primjeniti strategiju odbijanja isplate i medijske blokade kako bi takvi postupci ISIL-u donijeli što manje koristi, ni prihode ni medijsku pažnju.

Veliki dio ISIL-ovih privatnih donatora čine bogati biznismeni, plemstvo i kraljevske obitelji s područja Perzijskog zaljeva, prvenstveno iz Saudijske Arabije, Kuvajta i Katara. Te

su donacije često zamaskirane pod „humanitarnu pomoć“ koja se zračnim putem izbacuje na geografske koordinate poslone kroz aplikacije poput WhatsAppa ili Kika. Whatsapp svojim GPS-om omogućuje slanje točne lokacije i koordinata što omogućuje lakšu komunikaciju između terorista i posrednika dok je prednost Kika što omogućuje registraciju i komunikaciju bez da se uopće mora unijeti broj mobitela po kojem bi se korisnik mogao identificirati. Obzirom da je zbog toga razlika i granica između humanitarne pomoći upućene u Siriju i donacije teroristima postala nejasna, mogućnosti davanja donacija za Siriju su sveobuhvatno smanjenje i postrožene. Saudijska Arabija je svoje mjere uvelike postrojila no velik problem i dalje ostaju neprovjerene donacije i „pomoć“ iz Kuvajta i Katara koje dolaze u obliku fizičkog novca kako bi se onemogućilo ulaženje u trag bankovnim računima i transferima.

Krađa je također česta ISIL-ova praksa. Kako su u Mosulu nakon osvajanja prvo ispraznili Irački Centralnu Banku, isto bi radili s bankama u svim drugim gradovima koje su osvojili, a nisu se suzdržavali ni od krađe direktno od ljudi – od otimanja nakita direktno sa žena, do namještaja, automobila, stoke, biločega vrijednost što se može iskoristiti ili prodati za kakvu god cijenu. Također su prisvajali i polja i zalihe hrane, pšenice i ostalih usjeva i žitarica. Po pitanju artefakata i umjetnina pljačkali su svetišta, hramove, grobnice, palače, arheološka nalazišta, izvorišta samih temelja čovječanstva i ostatke najstarijih civilizacija na Zemlji. Sve vrijedno bi uzeli i prodali, sve ostalo uništili, nanijevši time nepovratnu štetu kulturi, povijesti i ostavštini ljudske civilizacije. Kroz Tursku, Siriju i Iran ti artefakti su prodavani privatnim kolekcionarima koji bi potom krivotvorili dokumente i predstavljali predmete kao obiteljsku ostavštinu.

3.10. RAZLIKA IZMEĐU ISIL-A I DRUGIH TERORISTIČKIH ORGANIZACIJA

Kao što je već spomenuto tipičan terorizam karakterizira politički motivirano nasilje u ime ostvarivanja ciljeva organizacije, psihološko ratovanje s ciljem izazivanja straha i panike u javnosti te privlačenje pažnje čime u očima ljudi stvaraju sliku o sebi potencijalno veću i opasniju nego što zapravo je te simboličnost akcije i napadanje uglavnom civilnih ciljeva. Osnovne kategorije terorizma su vjerski, etnički tj. nacionalni, ideološki i još nekolicina nejasno definiranih kategorija, a kategorije donekle uvjetuju i profil boraca koje te grupe privlače te njihovu motivaciju. Većina regrutanata priključuje se terorističkoj organizaciji

zbog slaganja s njihovom osnovnom idejom, borbe protiv suparnika, potrebe za djelovanjem, a mogući su i unutarnji motivi poput želje za osvetom, potrebe za pripadanjem ili dokazivanjem pri čemu terorističke organizacije pružaju sve potrebne uvjete i mogućnosti. Terorizam se razlikuje od konvencionalnog ratovanja, a to „kršenje“ standardnih pravila borbe upravo je ono što ga čini opasnom prijetnjom obzirom da prelaze određene granice koje su zapadnim vojskama nedopustive i/ili nezamislive prijeći. No koliko god bile opasne i prijeteće, većina terorističkih organizacija ipak je do neke mjere pod kontrolom i ne predstavlja prijetnju cijelom svijetu.

Iznimka je ISIL kojeg se može smatrati terorističkom organizacijom podignutom na „višu razinu“. Prva i ključna razlika između ISIL-a i drugih terorističkih organizacija je što se terorističke organizacije bore s ciljem proširenja svoje ideologije, svojih prava ili religija, ali ne i teritorija dok ISIL, osim težnje da proširi islam svijetom, želi uspostaviti svoju vlastitu državu pri čemu cilja pokoriti teritorije drugih, suverenih država, poništiti umjetno stvorene bliskoistočne granice određene interesom zapadnih sila, ukinuti koncept državljanstva i stvoriti jedinstvenu muslimansku zajednicu, državu. Dok su načini organizacije i podjele vlasti u toj državi svjetovni, ideja o pravnoj i legitimnoj državi počiva na religijskim tumačenjima i zakonima, ali razina organizacije koju pokazuju itekako pokazuje odmak do religijskih učenja i jako dobro razumijevanje funkcioniranja vlasti i hijerarhije, psihologije ljudi i efikasnog vladanja.

ISIL na novopokorenim teritorijima čvrsto nametne svoju vladavinu i zakone, ali kako bi ipak osigurao određeno zadovoljstvo naroda i spriječio potencijalne pobune pristup je u početku prilično mekan, usmjeren na podilaženje narodu kojem se daje određena kontrola i privid vlasti. Strategija je dati narodu dovoljno da se osjeća zadovoljno i vide ISIL kao bolju opciju od drugih, a s druge strane nametnuti svoja pravila i strahovladavinu da prostora za drugu opciju nema, ili će se ljudi pokoriti ili će biti kažnjeni i ubijeni. Način regrutiranja i privlačenja simpatizera također pokazuje dobro poznavanje psihologije i pristupa ljudima. Osiguravanjem religijskih objašnjenja za sve svoje postupke udaraju na emocije i duhovnost ljudi, dapače i na njihov moral jer postaje moralno i opravdano priključiti se ISIL-u te time daju legitimitet svojim postupcima. Nove članove također privlače izvrsno razrađenom i prikazanom propagandom koja se ne temelji samo na riječima i učenjima već se širi društvenim mrežama, izdavanjem službenog glasila u obliku online časopisa te davanje lažnih i preuveličanih obećanja o uvjetima života koji ih čekaju ukoliko se priključe. ISIL-ovo privlačenje novih regruta i stvaranje simpatizera više podsjeća na dobro razrađenu marketinšku

kampanju neke zapadne organizacije i tvrtke nego na privlačenje istomišljenika i novih pripadnika jedne bliskoistočne terorističke organizacije koja se bori protiv grijeshnog Zapada i teži uspostaviti državu utemeljenu na izrazito konzervativnim, religijskim zakonima.

Korištenje moderne tehnologije kao ni jedna organizacija do sada pokazalo je kako se ISIL, iako propagira povratak starim vrijednostima i zakona, jako dobro snalazi u uvjetima i mogućnostima 21. stoljeća. Svoju kampanju privlačenja članova temelje na komunikaciji i propagandi preko društvenih servisa poput Twittera, Facebooka, propagandne videe dijele na Youtubeu, komuniciraju s potencijalnim članovima preko Skypea, koriste brojne aplikacije na pametnim telefonima i prilagođavaju ih svojim potrebama te hakiraju stranice, ulaze u dobro čuvane online baze podataka pri čemu pokazuju vještinu ravnu računalnim stručnjacima educiranim na zapadnim sveučilištima. No, obzirom da velik broj novih članova i dolazi iz zapadnih zemalja velika je vjerojatnost da ih je upravo Zapad educirao i razvio im znanja i vještine koje koriste protiv njega.

Svaka samostalna država mora imati osiguran vlastiti izvor financija i ne ovisiti o pokroviteljstvu drugih, a upravo to je i ISIL ostvario i stekao status najbogatije terorističke organizacije ikada. Osim stranih donacija ISIL je razgranao svoju mrežu prihoda na tržište nafte, prodaju artefakata, prihode od brojnih stanovništvu nametnutih poreza, otkupnina, krijumčarenja itd. Stvorena je vlastita mala ekonomija kojim se financira funkcioniranje same države i opremanje vojske, a koja se lukavstvom lako provlači „ispod radara“ zapadnih sila koje neuspješno pokušavaju ući u trag novcu i izvoru novaca koji dolazi na ISIL-ove račune.

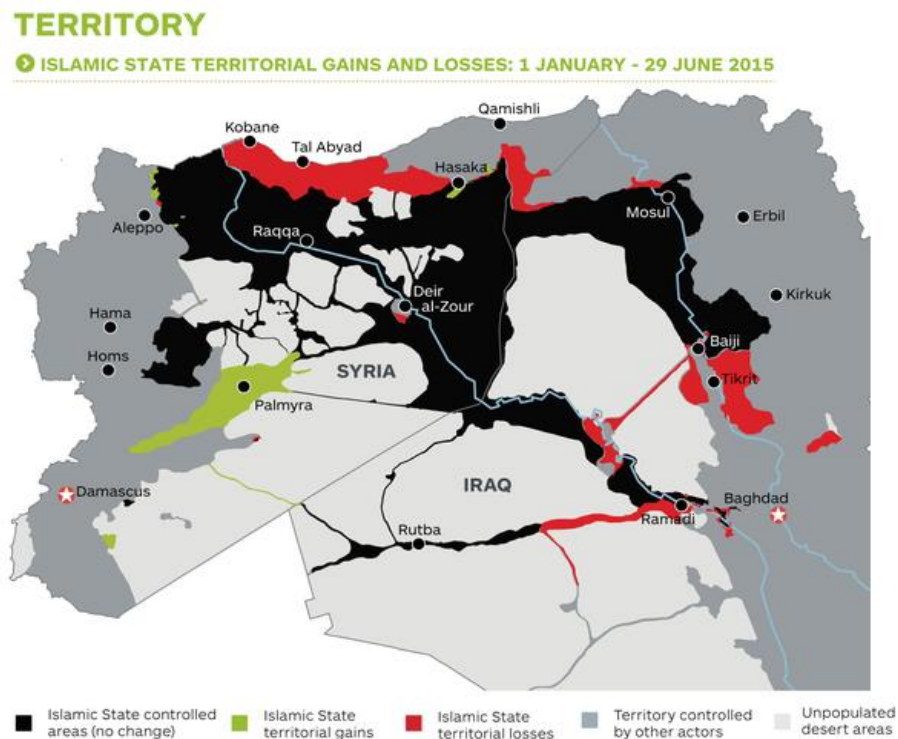
Brutalnost i okrutnost koji pokazuju prema drugima, prema ženama i djeci u kombinaciji s vjerskim fanatizmom koji s lakoćom zaluduje još ljudi, odličnom organizacijom i tehnološkom razvijenošću, visokim prihodima i opskrbom stvorili su prijetnju s kojom Zapad još nije odlučio kako se točno boriti. Strategija i određeni potezi jesu povučeni, prvenstveno u obliku borbe lokalnih snaga na terenu i zračnih napada savezničkih zapadnih snaga te se početni ISIL-ov teritorij smanjio za određeni dio (v.sliku 8). Bitno je i što sve veće nezadovoljstvo dolazi iznutra. Sve veći broj stranih pridošlih boraca shvatio je čemu su se zapravo priključili te bježi i želi se vratiti na Zapad, pokoreno stranovništvo surađuje sa stranim novinarima i organizacijama kako bi pokazali svijetu kako izgleda život pod Islamskom državom i potaknuli borbu. Velika migrantska kriza s kojom se Europa suočila u 2015. godini dijelom je i rezultat djelovanja i vladanja Islamske države. No ISIL i dalje postoji i djeluje, ugrožava živote brojnih ljudi i njihov stil života, a obzirom na navedene

karakteristike jasno razrađena i efikasna taktika još ne postoji i ovisi o sve razjedinjenijim zapadnim snagama.

Slika 8: ISIL-ovi teritorijalni dobitci i gubitci od siječnja do lipnja 2016.

Izvor: IHS Jane's 360, 2015.

4. ZAKLJUČAK

U duhu postojećih terorističkih prijetnji koje, iako se čine daleko, zapravo su potencijalno vrlo blizu i vođeni načelom „da bi porazili neprijatelj treba ga prvo poznavati“, Islamka država Iraka i Levanta prikazana je u ovom radu u svojim osnovnim elementima, karakteristikama, strategijama, načinima upravljanja, temeljima svojih ciljeva itd. Svaka teroristička organizacija predstavlja prijetnju i ni jednu ne treba shvatiti olako, ali novine, unaprijeđenja i razlike ISIL-a u odnosu na druge organizacije ukazuju na prijetnju drugačiju od svake do sada.

Ideja kreiranja države na čelu koje se nalazi teroristička organizacija fenomen je s kojim se svijet prvi put suočava, a njihov razina organizacije vlasti i upravljanja financijama je takva da se određene suverene i samostalne države mogu ugledati na njih. Predstavljanje nastanka ISIL-a, islamističkog objašnjenja njegovog cilja, profila njegovih boraca, taktika propagande i privlačenja novih članova te odnosa prema ženama i djeci olakšava da se organizacija bolje shvati i da se upozna njezin psihološki aspekt. Otkrivanje načina ustrojstva njihove vladavine, strategija primjenjenih na pridobivanju stanovništva, podjela kontrola vlasti, financiranje, trgovina i stjecanje prihoda prikazuju organizacijski, svjetovni aspekt ISIL-a, aspekt na koji bi se trebalo usmjeriti pri traženju njihove slabe točke i razvijanja strategije ratovanja protiv njih. ISIL-ov korištenje mogućnosti moderne tehnologije potencijalno je otvorilo put i dalo ideje drugim ili budućim terorističkim organizacijama te je svakako nešto čemu se treba pridodati pažnje i značaja, kako bi se slabe točke u sistemu popravile i mogućnosti budućih prijetnji uklonile.

Korištenjem brojnih izvora i analiza stručnjaka opisan je i predstavljen terorizam općenito, približene su njegove ideje, razlozi i uzroci izbijanja terorizma u društvu, psihologija pojedinca koji se odluči prikloniti terorističkoj organizaciji i potencijali i motivi koje u tome vidi. Također je ključno razumjeti kako se pojedinci nose sa svojim postupcima obzirom da terorističke akcije podrazumijevaju postupke protiv ljudi koji se ne viđaju svakodnevno i okrutnosti koje nisu u ljudskoj prirodi te shvatiti grupno nasilje obzirom daje terorizam do neke mjere upravo to – nasilje jedne grupe nad drugom. Upoznavanje terorizma omogućuje prepoznavanje tih elemenata u ISIL-u koji ga svrstavaju u kategoriju terorističke organizacije iako pokazuje elemente i drugih vrsta organizacija i uređenja. Zahvaljujući ponajviše mudrom vodstvu i učenju na greškama prethodnika ISIL je uspio od sebe napraviti ime za koje danas zna većina svijeta, utjecati na druge slične organizacije koje su mu, prepoznavši ISIL-ovu snagu, izrekle zavjet vjernosti, i napraviti od sebe fenomen koji će bez obzira na svoj ishod ostati zapamćen i biti predmet još mnogih istraživanja.

POPIS LITERATURE

- Chaliand, Gerard; Blin, Arnaud (2007) *The History of Terrorism – from Antiquity to Al Qaeda*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press
- Collins, Alan; uredile i prevele Jakešević, Ružica; Suknaić, Monika (2010) *Suvremene sigurnosne studije*. Zagreb: Politička kultura: Centar za međunarodne i sigurnosne studije Fakulteta političkih znanosti
- Di Giovanni, Janine; McGrath Goodman, Leah; Sharkov, Damien (2014) *The Money Behind the Terror*. Newsweek Global Vol. 163, str. 26-41
- Horgan, John (2005) *The Psychology of Terrorism*. Abingdon: Routledge, Taylor & Francis Group
- Hudson, Rex A. (1999) *The Sociology and Psychology of Terrorism: Who Becomes a Terrorist and Why?*. Washington D.C.: Library of Congress
- Jones, James (2008) *Blood that Cries out from the Earth – The Psychology of Religious Terrorism*. New York: Oxford University Press
- Malley-Morrison, Kathleen; McCarthy, Sherri; Hines, Denise (2013) *International Book of War, Torture, and Terrorism*. New York: Springer
- Sekulow, Jay (2014) *Rise of ISIS – A Threat We Can't Ignore*. New York: Howard Books
- Silke, Andrew (2003) *Terrorists, Victims and Society – Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*. University of Leicester, UK: Wiley
- Staub, Ervin (2003) *The Psychology of Good and Evil: Why Children, Adults and Groups Help and Harm Others*. New York: Cambridge
- Weiss, Michael; Hassan, Hassan (2015) *ISIS: U Srcu Vojske Terora*. Zagreb: Buybook

INTERNETSKE STRANICE:

- Wikipedia.org (2016) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents,_2015
(pristupljeno: 29.11.2015.)
- Wikipedia.org (2016) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_terrorist_incidents_linked_to_ISIL
(pristupljeno: 29.11.2015.)
- Wikipedia.org (2016) https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Islamist_terrorist_attacks#2015.E2.80.93present
(pristupljeno: 29.11.2015.)
- Bhdani.ba (2016) <https://www.bhdani.ba/portal/arhiva-67-281/223/t22313.shtml>
(pristupljeno: 07.04.2016.)
- Forbes.com (2015) <http://www.forbes.com/sites/insertcoin/2015/11/14/why-the-paris-isis-terrorists-used-ps4-to-plan-attacks/#3b8bc3e2731a>
(pristupljeno: 12.05.2016.)
- Express.co.uk (2015) <http://www.express.co.uk/life-style/science-technology/619722/ISIS-Terrorist-Attack-Paris-Sony-Playstation-4-PSN>
(pristupljeno: 12.05.2016.)
- Wikipedia.org (2013) <https://bs.wikipedia.org/wiki/Eshatologija>
(pristupljeno: 12.05.2016.)
- Wikipedia.org (2016) https://en.wikipedia.org/wiki/Dabiq_%28magazine%29
(pristupljeno: 12.05.2016.)
- Businessindier.com (2015) <http://www.businessinsider.com/isis-telegram-channels-2015-11>
(pristupljeno: 13.05.2016.)
- Independent.co.uk (2015) http://indy100.independent.co.uk/article/why-isis-will-hate-it-if-we-start-calling-them-daesh--bkC822p_zl
(pristupljeno: 15.05.2016.)
- Globalanalitika.com (2016) <http://globalanalitika.com/analiza-zloupotrebe-djece-od-strane-isila-a/>
(pristupljeno: 17.05.2016.)
- Tportal.hr (2015) <http://www.tportal.hr/vijesti/znanost/404899/Kako-razmisljaju-i-osjecaju-teroristi.html>
(pristupljeno: 17.05.2016.)

- Net.hr (2016) <http://net.hr/danas/svijet/nogomet-s-odrubljenim-glavama-ovako-islamska-drzava-huska-indoktriniranu-djecu/>
(pristupljeno: 17. 05.2016.)
- Theguardian.com (2016) <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/05/islamic-state-trains-purer-child-killers-in-doctrine-of-hate>
(pristupljeno: 17. 05.2016.)
- Youtube (2016) https://www.youtube.com/watch?v=anP6u_3PT2Y
(pristupljeno: 17.05.2016.)
- Dnevnik.hr (2015) <http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/izvjesce-pokazalo-sto-se-zapravo-dogodi-sa-zenama-koje-se-prikljuce-is-u---387010.html>
(pristupljeno: 17.05.2016.)
- Dnevnik.hr (2016) <http://dnevnik.hr/vijesti/svijet/seksualna-robinja-o-mucenju-u-islamskoj-drzavi---429727.html>
(pristupljeno: 17.05. 2016.)
- Independent.co.uk (2015) <http://indy100.independent.co.uk/article/isis-in-five-charts--ZyEuJ0Z4Fx>
(pristupljeno: 17.05. 2016.)
- Express.hr (2016) <http://www.express.hr/drustvo/isil-ceka-da-mu-31000-trudnica-rod-nove-dzihadiste-4171>
(pristupljeno: 18.05.2016.)
- Thenational.com (2015) <http://www.thenation.com/article/what-i-discovered-from-interviewing-isis-prisoners/>
(pristupljeno: 19.05. 2016.)
- Express.hr (2016) <http://www.express.hr/drustvo/tajni-video-iz-srca-islamske-drzave-ovo-su-nevideni-uzasi-4143>
(pristupljeno: 20.05.2016.)
- Jutarnji.hr (2016) <http://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/jezivi-zakoni-islamske-drzave-seksualna-robinja-ne-smije-bit-trudna-pa-dzihadisti-posezu-za-suvremenom-medicinom/31318/>
(pristupljeno: 21.05. 2016.)
- Pescenik.net (2007) <http://pescanik.net/zene-i-terorizam/>
(pristupljeno: 23.05.2016.)

- Independent.co.uk (2015) <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/life-as-a-woman-under-isis-document-reveals-for-the-first-time-what-group-really-expects-from-female-10025143.html>
(pristupljeno: 23.05. 2016.)
- Independent.co.uk (2015) <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-are-afraid-of-girls-kurdish-female-fighters-believe-they-have-an-unexpected-advantage-fighting-a6766776.html>
(pristupljeno: 23.05.2016.)
- Dailymail.co.uk (2015) <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3377086/Islamic-State-ruling-aims-settle-sex-female-slaves.html>
(pristupljeno: 24.05.2016.)
- Theguardian.com (2015) <http://www.theguardian.com/world/2015/dec/07/leaked-isis-document-reveals-plan-building-state-syria>
(pristupljeno: 24.05. 2016.)
- Index.hr (2015) <http://www.index.hr/vijesti/clanak/turska-policija-zaplijenila-dvije-tone-tableta-kojima-se-masovno-drogiraju-barbari-isisa/857966.aspx>
(pristupljeno: 24.05.2016.)

POPIS SLIKA:

- Slika 1: Mark Dechesne, 2011.; *Prikaz rasta broja terorističkih aktivnost unutar i van Europe 1970.-2008.*;
(preuzeto s <http://www.vox.com/2015/12/15/10133138/terrorism-maps> 24.05.2016.)
- Slika2: Chicago Project on Security and Terrorism, 2014., *Primarna područja samoubilačkih napada 1982.-2013.*
(preuzeto s http://cpostdata.uchicago.edu/pdf/Suicide_Attacks.pdf 24.05.2016.)
- Slika 3: Michael Izady, 2000.; *Etnički sastav Iraka*
(preuzeto s http://gulf2000.columbia.edu/images/maps/Iraq_Ethnic_sm.png 24.05.2016.)
- Slika 4: Thomas van Linge, 2014.; *Sirijski teritoriji prije raskida ISIL-a s al-Qa'idom*
(preuzeto s <https://pietervanostaeyen.wordpress.com/2014/03/13/syria-new-map/> 24.05.2016.)
- Slika 5: Thomas van Linge, 2014.; *Sirijski teritoriji nakon raskida ISIL-a s al-Qa'idom*
(preuzeto s <https://pietervanostaeyen.wordpress.com/2014/06/15/mapping-syria-june-15th-2014/> 24.05.2016.)
- Slika 6.: BBC, 2016.; *Porijeklo stranih boraca u Siriji i Iraku*
(preuzeto s <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27838034> 24.05.2016.)
- Slika 7: Institute for the Study of War, 2014.; *ISIL-ove kontrolne zone, zone napada, zone u kojima se odvijaju operacije*
(preuzeto s <http://iswresearch.blogspot.hr/2014/06/updated-map-of-isis-sanctuaries-in-iraq.html> 24.05.2016.)
- Slika 8: IHS Jane's 360, 2015.; *ISIL-ovi teritorijalni dobitci i gubitci od siječnja do lipnja 2016.*
(preuzeto s http://www.janes.com/article/53239/islamic-state-territory-shrinks-by-9-4-in-first-six-months-of-2015#.VbeipB_weRs.twitter 24.05.2016.)